

บทที่ 2

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

การดำเนินชีวิตในสังคมปัจจุบันทั้งชายและหญิง ต้องดำเนินชีวิตไปภายใต้กรอบวิถีทางที่สังคมนั้นได้กำหนดไว้เพื่อที่จะเป็นที่ยอมรับในสังคม ดังนั้นการเลือกคู่ครองหรือแม้กระทั่งการมีคู่ครองนั้นจึงต้องมีการที่ในทางที่สังคมนั้นต้องยอมรับได้ เปรียบเสมือนการมีคู่ครองนั้นต้องมีคู่ที่ดี เพื่อที่จะได้อยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุขในการมีชีวิตครอบครัว ซึ่งสังคมนั้นจะมีเจตคติ และให้คุณค่าต่อคู่สมรสที่ผ่านการแต่งงานมาแล้วอย่างไรวินั้น จึงมีความสำคัญ

การที่หญิงนั้นต้องถูกยึดติดอยู่กับอิทธิพลของระบบความเชื่อ ความคิด ค่านิยมดั้งเดิมที่แฝงอคติต่อหญิง ที่ว่าหญิงหลายตัวนั้นเป็นหญิงไม่ดี และทำให้ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของหญิงถูกละเลย ซึ่งสังคมไทยโดยรวมยังมีความคิด ความเชื่อ ค่านิยม ที่คาดหวังบทบาทของหญิงและชายที่แตกต่างกัน ทำให้หญิงนั้นกลายเป็นวัตถุทางเพศของชายที่มีอำนาจเหนือกว่า และงานวิจัยนี้ได้มีแนวคิดและทฤษฎีดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับเจตคติ
2. แนวคิดเกี่ยวกับการหย่าร้าง
3. แนวคิดเกี่ยวกับมาตรฐานสองเชิงทางเพศ (Gender Double Standard)
4. แนวคิดเกี่ยวกับสตรีนิยม

แนวคิดเกี่ยวกับเจตคติ

เจตคติ (Attitude)

“เจตคติ” คือ คำที่มีความหมายเหมือนคำว่า “ทัศนคติ” มาจากคำว่า “Aptus” ในภาษา ลาติน ตรงกับคำว่า ความเหมาะสม (Fitness) หรือ การปรุงแต่ง (Adaptedness) เจตคติ เป็นพฤติกรรมที่เตรียมพร้อมทางสมองในการที่จะกระทำ ซึ่งจะบ่งบอกถึงหน้าที่ของสภาวะจิตใจ หรือสภาพของอารมณ์ที่สลับซับซ้อน ก่อนที่คนเราจะตัดสินใจอย่างใดอย่างหนึ่งในแก้ปัญหา โดยเจตคตินั้นจะคงไว้ซึ่งสิ่งที่ตนเองมีประสบการณ์มา เพื่อที่จะรักษาเจตนาที่ถูกต้องไว้จากประสบการณ์ที่ผ่านมา และนอกจากมนุษย์จะเป็นผลผลิตของสังคมแล้ว มนุษย์ยังมีประสบการณ์พิเศษในชีวิตแต่ละคน เช่น มนุษย์แต่ละคนจะมีประสบการณ์ในการปฏิสัมพันธ์กับบุคคลในชีวิตและกับประสบการณ์แปลกๆ จึงทำให้เกิดเจตคติส่วนตัวที่ต่างจากบุคคลอื่น

ซึ่งจะเห็นได้ว่า เจตคติเป็นนามธรรมที่เป็นพฤติกรรมภายในของคนเรา และได้มีทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ อธิบายความหมายของเจตคติไว้มากมาย จึงทำให้ความหมายของ “เจตคติ” แตกต่างกันไป (อิสริยา เลหาดีรานนท์, 2550, น. 13)

ความหมายของเจตคติ

เจตคติ คือ สิ่งที่เป็นความเชื่อที่คงทนซึ่งมนุษย์เรียนรู้มาเกี่ยวกับบางสิ่งบางอย่าง เป็นการรวมตัวของความเชื่อที่ตั้งเป็นระบบคงทน (นพมาศ อึ้งพระ, 2544, น. 90)

ให้ความหมาย คือ เป็นลักษณะของแนวโน้มตามปกติของแต่ละบุคคลในการที่จะชอบหรือเกลียดสิ่งของบุคคล และปรากฏการณ์ต่างๆ และเจตคติของแต่ละบุคคล คือโลกแห่งความเป็นจริงของเขา (map of his world) (ธงชัย สันติวงษ์, 2549, น. 187)

ให้ความหมาย คือ แนวโน้มของคนหนึ่งที่มีต่อสิ่งเร้าบางเรื่อง รวมทั้งผลรวมของความรู้สึก อคติ ความกลัว ความคิดและความรู้สึกอื่นๆ ที่มีต่อเรื่องต่างๆ และมีความสัมพันธ์กับความเชื่อ ในเรื่องต่างๆ ที่ปลูกฝังอยู่ก่อนแล้ว (อรรพรรณ ปิณฑนโธวาท, 2546, น. 25)

ความรู้สึกเช่นนี้อาจจะเป็นไปในด้านการจงใจ หรืออารมณ์ และเช่นเดียวกันแรงจูงใจแบบอื่นๆ คือ ดูได้จากพฤติกรรม ตัวอย่างเช่น เจตคติต่อการแต่งงาน และการเลือกคู่ครอง หากเป็นเจตคติที่ดีเราจะนิยมชมชอบว่าได้แต่งงานกับคนนั้นคนนี้นี้นะ หรือแม้แต่ว่าทำไมไปเอาหญิง หรือชายแบบนั้นมาแต่งงานด้วย การกระทำต่างๆ ของคนนั้น มักถูกกำหนดด้วยเจตคติที่จะตัดสินใจว่า มีพฤติกรรมแบบใด เป็นคนดี สุภาพ เรียบ หรือ เป็นคนไม่ดี ไม่ควรที่จะคบหา หรือยุ่งเกี่ยวกับ

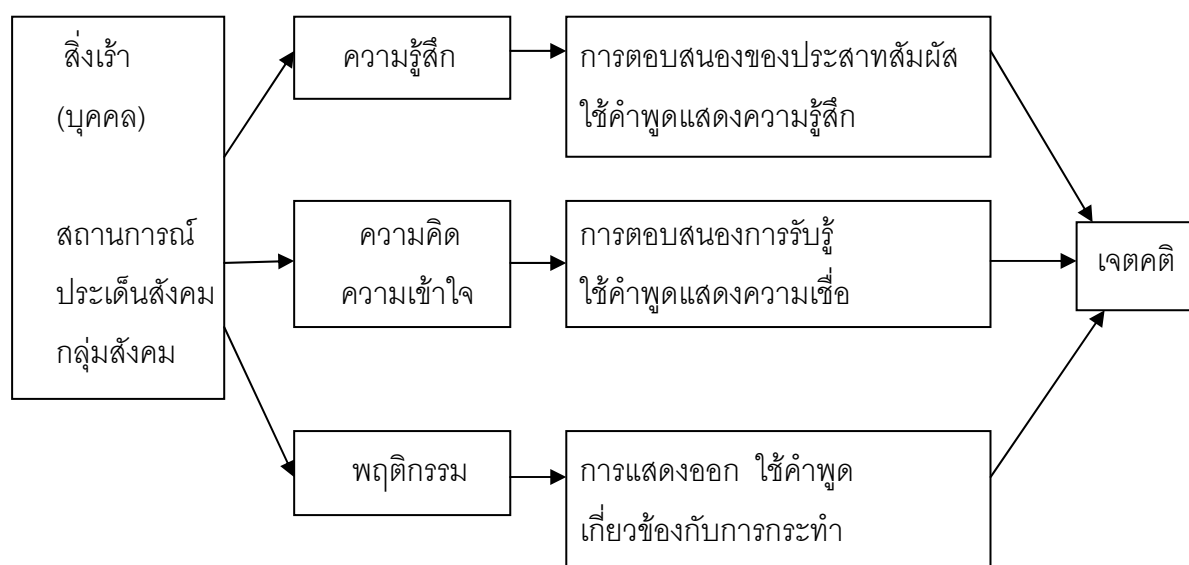
“เจตคติ” คือ สภาพความรู้สึกทางด้านจิตใจที่เกิดจากประสบการณ์ และการเรียนรู้ของบุคคลอันเป็นผลทำให้เกิดมีท่าที หรือมีความคิดเห็นรู้สึกต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งในลักษณะที่ชอบหรือไม่ชอบ เห็นหรือไม่เห็นด้วย เจตคติมี 2 ประเภท คือ เจตคติทั่วไป เจตคติเฉพาะอย่าง

ดังนั้น อาจสรุปความหมายของเจตคติ คือ ความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดๆ ซึ่งแสดงออกมาเป็นพฤติกรรมในลักษณะชอบ ไม่ชอบ อาจเห็นด้วย ไม่เห็นด้วย พอใจ ไม่พอใจ ต่อสิ่งใดๆ ในลักษณะเฉพาะตัวตามทิศทางของทัศนคติที่มีอยู่ และทำให้จะเป็นตัวกำหนดแนวทางของบุคคลในการที่จะมีปฏิกิริยาตอบสนอง

องค์ประกอบของเจตคติ

นักจิตวิทยาได้บรรยายองค์ประกอบของเจตคติออกมาในรูปของแผนภาพ (ธีรฤทธิ เอกะกุล, 2542, น. 10) ดังนี้

ภาพที่ 2.1
องค์ประกอบของเจตคติ

การที่บุคคลใดจะเกิดเจตคติต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดนั้น ไม่ว่าจะเป็นทางบวกหรือลบ บุคคลนั้นจะต้องผสมผสานคุณลักษณะย่อยหลายอย่าง เช่น การรับรู้ การประเมินค่า ความสนใจ คุณลักษณะเหล่านี้จะรวมตัวกันขึ้นเป็นความรู้สึกรู้สึกและเจตคติของบุคคลเหล่านั้น แต่องค์ประกอบที่สำคัญที่จะทำให้เราเกิดเจตคติขึ้นได้ มี 3 องค์ประกอบ คือ

1. ความรู้ (Cognition Component) ประกอบด้วย ความเชื่อของบุคคลที่มีต่อเป้าหมาย เจตคติ เช่น ทศนคติต่อลัทธิคอมมิวนิสต์ สิ่งสำคัญขององค์ประกอบนี้ก็คือ จะประกอบด้วย ความเชื่อที่ได้ประเมินค่าแล้วว่าน่าเชื่อถือหรือไม่น่าเชื่อถือ ดีหรือไม่ดี และยังรวมไปถึง ความเชื่อในใจว่าควรจะมีปฏิกิริยาตอบโต้อย่างไร ต่อเป้าหมายทัศนคตินั้น จึงจะเหมาะสมที่สุด ซึ่งการรู้และแนวโน้มพฤติกรรม จึงมีความเกี่ยวข้องและสัมพันธ์อย่างใกล้ชิด

2. ความรู้สึก (Feeling Component) หมายถึง อารมณ์ที่มีต่อเป้าหมาย เป้าหมายจะถูกมองด้วยอารมณ์ชอบหรือไม่ชอบ ถูกใจหรือไม่ถูกใจ ส่วนประกอบด้านอารมณ์ ความรู้สึกนี้เองที่ทำให้บุคคลเกิดความตึงเครียด ซึ่งอาจกระตุ้นให้มีปฏิกิริยาตอบโต้ได้ หากมีสิ่งขัดกับความรู้สึกมากกระทบ

เช่น ถ้ารู้สึกต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งในทางไม่ดี ก็จะไม่ชอบหรือพอใจสิ่งนั้น

3. แนวโน้มพฤติกรรม (Action tendency Component) หมายถึง ความพร้อมที่จะมีพฤติกรรมที่สอดคล้องกับเจตคติ ซึ่งอาจจะออกมาในรูปแบบของการยอมรับ และไม่ยอมรับ ในพฤติกรรมการปฏิบัติเช่นนั้น เช่น ถ้าบุคคลมีเจตคติที่ดีต่อเป้าหมาย เขาจะมีความพร้อมที่จะมีพฤติกรรมช่วยเหลือหรือสนับสนุนเป้าหมายนั้น ถ้าบุคคลมีเจตคติในทางลบต่อเป้าหมาย เขาก็จะมีความพร้อมที่จะมีพฤติกรรมทำลาย หรือทำร้าย เป้าหมายนั้นเช่นกัน

เช่น เจตคติของสังคมที่มีต่อหญิงที่ผ่านการแต่งงานมาแล้ว ซึ่งหมายถึงการยอมรับ ที่เป็นกระบวนการทางการรับรู้ของบุคคล ซึ่งการที่เขาจะยอมรับหรือไม่ยอมรับ ขึ้นอยู่กับการตัดสินใจด้วยตัวเอง อาจจะมีองค์ประกอบ

1. ความเท่าเทียมทางเพศ และความเสมอภาคระหว่างเพศ

2. แนวคิดสตรีนิยม สายรากเหง้า (Radical Feminism)

แนวคิดสตรีนิยม สายมาร์กซิสต์ (Marxist Feminism)

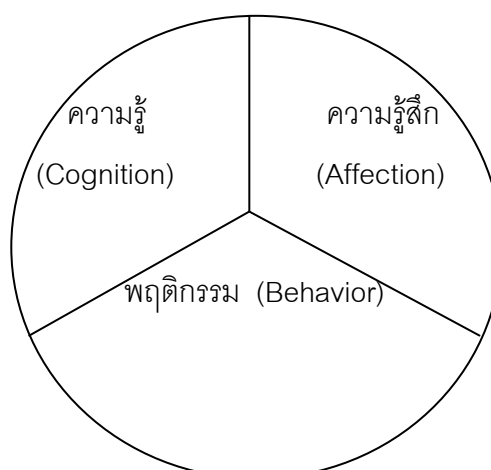
แนวคิดสตรีนิยม สายสังคมนิยม (Socialist Feminism)

แนวคิดสตรีนิยม สายเสรีนิยม (Liberal Feminism)

ดังนั้น เจตคติที่เรามีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือบุคคลใดบุคคลหนึ่ง จะต้องประกอบด้วยองค์ประกอบทั้งสามส่วนนี้เสมอ ซึ่งแนวคิดดังกล่าวนี้สามารถอธิบายได้ด้วยแบบจำลอง ดังนี้

ภาพที่ 2.2

องค์ประกอบของเจตคติ 3 ประการ

ส่วนประกอบทั้ง 3 ส่วนนี้ จะประกอบเข้าด้วยกันในลักษณะที่มีความมั่นคง และสมดุล (stable and balance) คือแต่ละองค์ประกอบย่อมมีผลกระทบซึ่งกันและกัน องค์ประกอบทั้ง 3 จึงนับได้ว่าเป็นส่วนประกอบขั้นพื้นฐานของเจตคติ ซึ่งจะเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับความรู้สึก และอาจแสดงออกมาในทางบวก และทางลบ ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ และการเรียนรู้

องค์ประกอบทั้ง 3 นี้ หากมีความสอดคล้องกับลักษณะต่างๆ ที่เกิดจากการตอบสนองก็จะเป็นไปได้ด้วยดี แต่หากไม่สอดคล้องกันก็จะเกิดความไม่สบายใจขึ้นต้องหาหนทาง หรือหาข้อมูลที่สอดคล้องมาเปลี่ยนองค์ประกอบหนึ่งองค์ประกอบใดให้สอดคล้องกัน (อิสริยา เลหาดีรานนท์, 2550, น. 15)

ประเภทของเจตคติ

โดยทั่วไปนักจิตวิทยาสังคม แบ่งประเภทของเจตคติเป็น 2 ประเภท คือ

1. เจตคติทางบวก (Positive Attitude) หมายถึง ความรู้สึกของบุคคลที่พร้อมเข้าหา เมื่อเกิดความรู้สึกของบุคคลที่พร้อมเข้าหา เมื่อเกิดความรู้สึกชอบหรือพอใจต่อสิ่งหนึ่งหรือบุคคลใดบุคคลหนึ่ง เช่น การคบเพื่อน ถ้าเราพอใจหรือชอบเพื่อนคนใดก็จะคบหาและสนิทสนมกับเพื่อนคนนั้น เป็นความรู้สึกชอบ พึงพอใจ ส่งเสริม สนับสนุน และช่วยเหลือ

2. เจตคติทางลบ (Negative Attitude) หมายถึง ความรู้สึกของบุคคลที่พร้อมจะถอยหนีหรือหลีกเลี่ยง เมื่อเกิดความรู้สึกไม่ชอบหรือไม่พอใจต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือบุคคลใดบุคคลหนึ่ง

เจตคติทั้ง 2 ลักษณะ คนทั่วไปมักนิยมเรียกว่า เจตคติที่ดี และเจตคติที่ไม่ดี

ลักษณะของเจตคติ

เจตคตินับว่าเป็นส่วนประกอบที่สำคัญในการทำงานอย่างหนึ่ง นอกจากความพร้อม และการตั้งใจ บุคคลที่มีเจตคติที่ดีต่อการทำงานจะช่วยให้ทำงานได้ผล ทั้งนี้เพราะเจตคติเป็นต้นกำเนิดของความคิด และการแสดงการกระทำออกมานั่นเอง

กล่าวโดยสรุป เจตคติ เป็นลักษณะทางจิตของบุคคลที่เป็นแรงขับแรงจูงใจของบุคคล แสดงพฤติกรรมที่จะแสดงออกไปในทางต่อต้านหรือสนับสนุน ต่อสิ่งนั้นหรือสถานการณ์นั้น ถ้าทราบทัศนคติของบุคคลใดที่สามารถทำนายพฤติกรรมของบุคคลนั้นได้ โดยปกติคนเรามักแสดงพฤติกรรมในทิศทางที่สอดคล้องกับทัศนคติที่มีอยู่

ดังนั้น การยอมรับในการแต่งงานหญิงและชายที่แต่งงานมาแล้วไม่ได้ เมื่อมีชายหรือหญิงความคิดที่จะแต่งงานใหม่ก็อาจที่จะไม่จัดงานให้ใหญ่โต หรืออาจจะจัดงานหรือไม่จัดงานเลยก็ได้ เพราะว่าสังคมนั้นอาจจะยังไม่ค่อยชอบใจนักกับการที่ผู้หญิงหรือผู้ชายนั้นแต่งงานหลายครั้ง เพราะในสังคมไทยนั้นมักจะยึดคติที่ว่า “ผัวเดียวเมียเดียว” จะเป็นสิ่งที่สังคมนั้นให้การยอมรับมากกว่า ดังนั้น เพื่อการที่ต้องอยู่ในสังคมให้ได้ ซึ่งในวัฒนธรรมของสังคมไทยแต่ละคนจะมีเจตคติต่อสิ่งต่าง ๆ นั้นแตกต่างกันไป ก็จะอยู่ที่ความคิดเห็นของแต่ละที่จะยอมรับหรือไม่ยอมรับ หรือจะมีความคิดเห็นอย่างไร

อย่างไรก็ดีเจตคติเมื่อเกิดขึ้นแล้วอาจจะมีลักษณะที่ค่อนข้างถาวร และคงทน ความรังเกียจเคียดแค้นที่ที่เรียนรู้ในวัยเด็กอาจจะคงอยู่ต่อไปจนชั่วชีวิต เจตคติทางการเมือง ศาสนา และอื่นๆ มักจะมีความคงทนเป็นอันมาก สาเหตุที่ทำให้เจตคติบางอย่างมีความคงทนอาจมีสาเหตุดังต่อไปนี้

1. เนื่องจากเจตคตินั้นเป็นแนวทางปรับตัวได้อย่างพอเพียง คือ ตราบใดที่สถานการณ์นั้นยังสามารถจะใช้เจตคติเช่นนั้น ในการปรับตัวอยู่เจตคตินั้น ก็ยังคงไม่เปลี่ยนแปลง แต่เนื่องจากไม่สามารถที่จะใช้ได้เนื่องจากสถานการณ์ได้เปลี่ยนแปลงไปแล้ว เจตคตินั้นก็มักจะเปลี่ยนแปลงไปด้วย

2. เหตุที่เจตคติไม่เปลี่ยนแปลงง่ายๆ ก็ เพราะว่าผู้ที่มีเจตคตินั้นจะไม่ยอมรับรู้สิ่งยกเว้นใดๆ เหตุการณ์เช่นนี้เรียกว่า Selective perception คือ การที่มีเจตคติต่อสิ่งใดๆ ว่าไม่ดี สิ่งนั้นจะไม่มีทางที่จะดีได้เลย แม้ว่าสิ่งนั้นผู้อื่นจะเห็นว่าดี

3. สาเหตุอีกอย่างหนึ่ง คือ ความภักดีต่อหมู่กลุ่มที่เราเป็นสมาชิกคนเราไม่อยากจะชื่อว่าทรยศต่อพวก

เช่น หญิงสาวถูกอบรมมาในครอบครัวซึ่งเคร่ง ไม่ยอมให้เล่นการพนัน สูบหรี่ เพราะการกระทำเช่นนั้นครอบครัวถือว่าเป็นการกระทำมิใช่วิสัยสตรีที่ดี ที่จะพึงกระทำ ต่อมาแม้ว่าจะมีโอกาสที่จะกระทำได้ แต่ไม่ทำ เพราะเห็นว่าขัดต่อเจตคติของพ่อแม่ที่เคยสั่งสอนไว้

4. ความต้องการป้องกันตนเอง บุคคลที่ไม่ยอมเปลี่ยนเจตคติที่เขาอยู่เดิมนั้นอาจเนื่องจากเหตุผลว่า หากเขาเปลี่ยนแปลงแล้วจะทำให้คนอื่นเห็นว่าเขาอ่อนแอ

5. การได้รับการสนับสนุนจากสังคมนั้น คือ การที่เราเชื่ออย่างนั้นมีเจตคติอยู่อย่างนั้นเรายังได้รับการสนับสนุนกับคนที่มีความเชื่ออย่างเดียวกับเราอยู่

นอกจากเจตคติจะมีลักษณะดังกล่าวแล้ว เจตคดียังมีลักษณะที่สำคัญๆ ที่เรียกว่า มิติของเจตคติ (Dimensions of Attitude) ซึ่งสามารถที่จะเข้าใจเจตคติได้ดีขึ้น การมองเจตคติ

ในแง่มุมต่างๆ ซึ่งทำได้หลายวิธี โดยวิธีที่เป็นสามัญที่นักจิตวิทยาสังคมมักใช้วัด คือ ทิศทาง ปริมาณและความเข้มข้น

1. ทิศทาง (Direction) หมายถึง การประเมินค่าความรู้ ความรู้สึก กล่าวคือ เป็นการวัดเจตคติของบุคคลว่าบุคคลนั้นมีความรู้สึก ว่า ดีหรือเลว ในกรณีที่วัดองค์ประกอบด้าน ความรู้ และยังวัดว่าบุคคลนั้นมีความรู้สึก ชอบหรือไม่ชอบ พอใจ ไม่พอใจ พร้อมกระทำการตอบ ต่อสิ่งนั้น บุคคลนั้นๆเป็นอย่างไร ซึ่งเป็นการวัดสำหรับองค์ประกอบทางด้านความรู้สึก และ องค์ประกอบทางด้านความพร้อมที่จะทำ

2. ปริมาณหรือความเข้มข้น (Magnitude) หมายถึง ความเข้มข้น หรือปริมาณ ความรุนแรงของเจตคติเชิงบวก คือ ชอบ พอใจ และเจตคติเชิงลบ คือ ไม่ชอบ ไม่พอใจ ว่ามี ความรุนแรงเพียงใด

ความเข้มข้น มี 2 ขนาด คือ ความเข้มข้นมาก ความเข้มข้นน้อย ขึ้นอยู่กับ ความสำคัญของเรื่องนั้น บุคคลนั้น หรือขึ้นอยู่กับความเกี่ยวพันของบุคคลนั้นๆต่อเรื่องนั้นๆ โดย เจตคติที่มีความเข้มข้นมากเป็นความรู้สึกที่รุนแรงต่อสิ่งนั้น อาจจะเป็นเชิงบวกหรือเชิงลบ แต่ เจตคติที่มีความเข้มข้นน้อยจะเป็นความรู้สึกที่ไม่รุนแรงต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือบุคคลหนึ่ง เป็น ความรู้สึกผิวเผินไม่มีผลกระทบเหมือนกับเจตคติที่มีความเข้มข้นมาก

การเกิดเจตคติ และการสร้างเจตคติ

เจตคติเกิดจากกระบวนการที่ค่อนข้างซับซ้อน ที่เรียกว่า สังคมประกิต (Socialization) กระบวนการสังคมประกิตหรือกระบวนการอบรมสั่งสอน มีเจตนารมณ์ที่สำคัญ คือ สอนให้มนุษย์รับเจตคติและค่านิยมที่ถูกต้อง เหมาะสมกับสังคมและประโยชน์ต่อผู้รับ ซึ่ง สามารถรับเจตคติได้ 3 วิธี คือ (นพมาศ อู่พระ, 2544, น. 93)

วิธีที่ 1 รับโดยรับการติดต่อโดยตรง

วิธีที่ 2 รับเจตคติมาโดยการมีปฏิสัมพันธ์ กับผู้มีเจตคตินั้นๆ

วิธีที่ 3 รับเจตคติและค่านิยมที่ลึกซึ้งโดยกระบวนการสังคมประกิตในครอบครัว

การสร้างเจตคติ เกิดจากการเรียนรู้ และการเพิ่มประสบการณ์ให้แก่บุคคล ดังนั้น องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อการสร้างเจตคติมีดังนี้

1. วัฒนธรรม (Culture) วัฒนธรรมมีอิทธิพลต่อทุกคน ตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย ซึ่ง วัฒนธรรมของแต่ละชนชาตินั้นก็แตกต่างกันไป โดยเริ่มจากครอบครัว สังคม และสิ่งต่างๆ รอบตัว ก็มีผลในการสร้างเจตคติทั้งสิ้น

2. ครอบครัว (Family) ครอบครัวเป็นแหล่งแรกที่อบรม เลี้ยงดูและปลูกฝังให้เด็ก เรียนรู้การสมาคมต่างๆ ครอบครัวจึงมีอิทธิพลมากที่สุดในการสร้างเจตคติให้แก่เด็ก จนกระทั่ง การปลูกฝังเจตคติในการดำเนินชีวิตให้แก่บุตรของตน

3. กลุ่มเพื่อน (Social Group) เด็กที่จากบิดามารดามาอยู่กับกลุ่มเพื่อนตั้งแต่เล็ก จะได้รับอิทธิพลต่างๆมาจากกลุ่มเพื่อน เพราะเด็กนั้นต้องการการยอมรับจากกลุ่มเพื่อน และ ต้องการคำแนะนำจากเพื่อน

4. บุคลิกภาพ (Personality) ลักษณะบุคลิกภาพมีความสัมพันธ์ มีอิทธิพลต่อเจตคติของบุคคลเป็นอย่างมาก โดยพวกที่ชอบออกสังคม พวกหนีสังคม พวกชอบเด่น พวกอ่อน น้อมถ่อมตน จะมีเจตคติที่ไม่เหมือนกัน (อิสริยา เลหาตีรานนท์, 2550, น. 21)

ดังนั้น การสร้างเจตคติจึงเป็นเรื่องที่สำคัญ เนื่องจากสิ่งที่เป็นเจตคติของแต่ละคน จะฝังลึกจนเป็นความเชื่อของแต่ละคน เพราะเป็นสิ่งที่สะสมมาตั้งแต่วัยเด็ก ซึ่งครอบครัวแต่ละ ครอบครัวนั้นจะมีเจตคติต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่แตกต่างกัน เมื่อเข้ามาอยู่ในสังคมความรู้สึก และ เจตคตินั้นก็อาจจะเปลี่ยนแปลงไปตามกรอบของสังคมนั้นที่เราอาศัยอยู่

การวัดเจตคติ และการเปลี่ยนแปลงเจตคติ

เจตคติ และค่านิยมมีแนวโน้มที่อยู่ในสภาพเดิม โดยที่เจตคตินั้นมีในทุกสังคม และ แทบทุกสังคมที่ขัดแย้งกับความถูกต้องที่คนส่วนใหญ่ยึดถือ ความถูกต้องทำให้มนุษย์พยายาม เปลี่ยนแปลงเจตคติที่ไม่ถูกต้อง ดังนั้นจึงมีการพยายามที่จะเปลี่ยนแปลงเจตคติกับค่านิยม ดังที่ กล่าวมาแล้วว่า เจตคติ คือ สิ่งที่เราเรียนรู้มาและเกาะเป็นกลุ่ม มีศักยภาพที่จะบงการ พฤติกรรม แต่ค่านิยมเป็นแกนกลางของเจตคติทั้งกลุ่ม

การวัดเจตคติ

การวัดเจตคติถือว่าเป็นเรื่องที่ยากมาก เพราะเป็นการวัดสิ่งที่วัดไม่ได้ ดังนั้น นักวิชาการก็หาวิธีวัดขึ้นมาโดยการสร้างเครื่องมือวัด เรียกว่า สเกล(Scale) หมายความว่า เป็น วิธีที่สร้างเครื่องมือโดยการให้ประเด็นต่างๆ ของแต่ละเรื่องทีวัดมาซึ่งน้ำหนัก และให้คะแนนมาก น้อยกว่ากันอย่างไร ซึ่งเมื่อสร้างวิธีวัดเสร็จก็ตรวจสอบความน่าเชื่อถือได้ (Validity) แล้วก็ใช้วัด เจตคตินั้นๆกับกลุ่มประชากรที่ต้องการจะศึกษา เจตคติในเรื่องนั้นจะเป็นอย่างไรขึ้นอยู่กับคะแนน

ที่ได้รับ และการวัดเจตคตินั้นก็จะมีแบบการวัดเจตคติมีอยู่หลายแบบหลายลักษณะ เช่น มาตราวัดของลิเคิร์ท

มาตราวัดของลิเคิร์ท (Likert's Summated Rating Scale) คือ การจัดให้มีข้อความที่แสดงเจตคติต่อที่หมายในทิศทางใดทิศทางหนึ่ง แล้วให้ผู้ตอบแสดงความคิดเห็น หรือตอบว่า เห็นด้วย – ไม่เห็นด้วย กับข้อความนั้น มากน้อยเพียงใด คำตอบของแต่ละข้อความจะมีให้เลือกตอบ 5 ช่วง ตั้งแต่ เห็นด้วยอย่างมาก เห็นด้วย เฉยๆ หรือยังไม่ตัดสินใจ ไม่เห็นด้วย และไม่เห็นด้วยอย่างมาก

มาตรวัดแบบนี้นิยมใช้กันมาก เพราะสร้างได้ง่าย และในระยะหลังๆ มีการดัดแปลงหรือบางครั้งก็มีการเพิ่มช่วงคำตอบเป็น 6-7 หรือ 8-9 ช่วง แล้วแต่จุดประสงค์ของการวัด

การเปลี่ยนแปลงเจตคติ

การเปลี่ยนแปลงเจตคตินั้นแบ่งออกเป็นหลายชนิด สำหรับการเปลี่ยนแปลงแต่ภายนอกเพื่อทำตามผู้อื่น เรียกว่า การทำตามด้วยจำเป็น (Compliance) การเปลี่ยนพร้อมกับการของใหม่มาไว้ในใจโดยการเลียนแบบ (Identification) และการยอมรับของใหม่ไว้ในใจโดยสิ้นเชิงและลึกซึ้ง (Internalization) โดยการเปลี่ยนแปลงเจตคตินั้นมีตัวแปรสำคัญที่จะต้องได้รับการพิจารณา

1. กระบวนการกลั่นกรองข่าวสารใหม่ โดยมีการปฏิสัมพันธ์กันทางความรู้สึกนึกคิดกับผู้อื่น
2. ความสำคัญของเอกลักษณ์ทางสังคม คือ การคงไว้ซึ่งโครงสร้างของเจตคติ หรือทุกอย่างมุ่งเน้นไปยังการอนุรักษ์เจตคติโดยเฉพาะถ้าสอดคล้องกับความต้องการของสังคมและเข้ากับเจตคติของคนส่วนใหญ่

ประโยชน์ของเจตคติ

Katz (อ้างถึงใน นพมาศ ชุ่มพระ, 2544, น. 93) มองว่า เจตคติมีประโยชน์และหน้าที่ คือ

1. เป็นประโยชน์โดยการเป็นเครื่องมือปรับตัว และเป็นประโยชน์ในการใช้เพื่อทำการต่างๆ

2. ทำประโยชน์โดยการใช้อำนาจกัน สภาวะจิตใจ หรือปกป้องสภาวะจิตใจของบุคคล (Ego-defensive function) เพราะความคิด หรือความเชื่อบางอย่าง สามารถทำให้ผู้เชื่อ หรือคิดสบายใจ ส่วนจะผิดจะถูกเป็นอีกเรื่องหนึ่ง

3. เจตคติทำหน้าที่แสดงค่านิยม ให้คนเห็นหรือรับรู้ (Value expressive function)

4. มีประโยชน์หรือให้คุณประโยชน์ทางความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับผู้คนและสิ่งต่างๆ

5. ช่วยให้บุคคลมีหลักการและกฎเกณฑ์ในการแสดงพฤติกรรมหรือช่วยพัฒนาค่านิยมให้กับบุคคล การที่บุคคลมีทัศนคติที่ดีต่อบุคคล สถานการณ์ต่างๆ ในสังคม จะเป็นสิ่งที่ช่วยให้บุคคลสามารถประเมินและตัดสินใจได้ว่าควรจะเลือกประพฤติอย่างไรจึงจะเหมาะสมและดีงาม

ดังนั้น จากแนวคิดเกี่ยวกับเจตคติ หมายถึง พฤติกรรมหรือความรู้สึกทางด้านจิตใจที่มีต่อสิ่งเร้าใดสิ่งเร้าหนึ่ง ในทางสังคมรวมทั้งเป็นความรู้สึกที่เกิดจากการเรียนรู้ เกี่ยวกับสิ่งเร้าหรือเกี่ยวกับประสบการณ์ในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เจตคติมีลักษณะของการวัดที่สำคัญ คือ เป็นเรื่องของอารมณ์ เป็นเรื่องเฉพาะตัว มีทิศทางที่แสดงออกทั้งด้านบวกและลบ มีความแน่นอนหนัก การกระทำต่างกัน และมีเป้าหมาย นอกจากนั้น การพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงเจตคติมีปัจจัยสำคัญ คือ ประสบการณ์เฉพาะอย่าง การติดต่อสื่อสารกับบุคคลอื่น สิ่งที่เป็นแบบอย่าง และองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับสถาบัน คือ รูปแบบความต่อเนื่องของเจตคติ เริ่มจากความจำเป็นหรือความต้องการ จากนั้นเป็นความชอบ ซึ่งจะกระตุ้นให้เกิดความเข้าใจในคุณค่าที่กลายมาเป็นค่านิยม จนกระทั่งเป็นเจตคติ (ธีรวุฒิ เอกะกุล, 2542, น. 20) ดังนั้น การแต่งงานหลายครั้งของหญิงและชาย เมื่อนำมาเชื่อมโยงกับเจตคติแล้วจะเห็นได้ว่า การแต่งงานหลายครั้งของหญิงและชายจะมีเจตคติทั้งในด้านบวก และด้านลบ เนื่องจากเจตคตินั้นมาจากประสบการณ์ การอบรม สั่งสอน และค่านิยมที่ปลูกฝังกันมาในแต่ละช่วงวัย จึงส่งผลสะท้อนออกมาเป็นพฤติกรรมที่ปฏิบัติต่อหญิงและชายที่แต่งงานหลายครั้ง

แนวคิดเกี่ยวกับการหย่าร้าง

ความหมายของการหย่าร้าง

การหย่าร้าง หมายถึง การเลิกเป็นสามีภรรยา กัน หรือเลิกร้างกัน ซึ่งการหย่าร้างมีความหมายตรงกันข้ามกับการแต่งงาน การแต่งงานเป็นการเริ่มต้นของชายหญิงที่จะอยู่ร่วมกัน และเป็นสามีภรรยา กันโดยมีการจดทะเบียนสมรสเป็นหลักฐาน แต่การหย่าร้างเป็นการสิ้นสุดของ

การอยู่กินร่วมกัน และเลิกเป็นสามีภรรยากันของชายหญิง (สุภรณ์ ลิ้มอารีย์ และพนม ลิ้มอารีย์, 2536, น. 7)

ดังนั้น การหย่าร้าง คือ การสิ้นสุดชีวิตการแต่งงานของคู่สมรส เป็นการแตกแยกของบุคคลที่เคยมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด เป็นการทำลายความรักความเชื่อของบุคคลที่เคยผูกพันกันอย่างลึกซึ้ง (สุพัตรา สุภาพ, 2542, น. 12)

รูปแบบของการหย่าร้าง มี 4 ประเภท (ศุภลักษณ์ พงษ์พิงศ์สิทธิ์, 2534, น. 17)

1. การหย่าร้างโดยถูกต้องตามกฎหมาย
2. การแยกกันอยู่โดยคำสั่งศาล
3. การยกเลิกการแต่งงาน
4. การละทิ้งครอบครัว

การหย่าร้างโดยถูกต้องตามกฎหมาย ทำได้ 2 วิธี

1. การหย่าร้างที่คู่แต่งงานตกลงยินยอมหย่าโดยมีข้ออ้างหรือสาเหตุต่างๆ เช่น ทำร้ายร่างกาย จิตใจ ทอดทิ้ง มีชู้ การหย่าโดยความยินยอมของทั้งสองฝ่ายนั้น สามีภรรยาต้องยินยอมหย่าขาดจากกัน โดยทำเป็นหนังสือและมีพยานลงลายมือชื่อรับรองอย่างน้อย 2 คน
2. การหย่าร้างโดยการฟ้องศาลให้เป็นผู้พิพากษา ในกรณีที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ยินยอมหย่า หรือตกลงกันไม่ได้ในเรื่องทรัพย์สิน ลูก ต้องยื่นฟ้องขอคำสั่งจากศาลให้หย่าขาดจากกัน

การแยกกันอยู่โดยคำสั่งศาล

การหย่าตามกฎหมาย แต่คู่สามีภริยายังไม่เป็นอิสระในการแต่งงานใหม่ มีลักษณะต่างคนต่างอยู่ แต่ความสัมพันธ์อันที่สามีภริยายังไม่สิ้นสุดลง ศาลจะมีคำสั่งให้แยกกันอยู่ โดยภริยามีสิทธิได้รับค่าเลี้ยงดูจากสามี และช่วงเวลาที่แยกกันอยู่นี้ ก็เพื่อเป็นการทดสอบคู่สมรสว่าจะทนต่อการแยกกันอยู่ได้หรือไม่ เพื่อเปิดโอกาสให้คู่สามีภริยาที่ยังมีความผูกพันกันกลับมาคืนดีกันเหมือนเดิม

การยกเลิกการแต่งงาน

มีลักษณะเช่นเดียวกับการหย่าร้างตามกฎหมาย ถือเป็นการหย่าอย่างหนึ่งที่มีขอบเขตจำกัด หมายถึง การยืนยันตามกฎหมายว่า มิได้มีการแต่งงานที่ถูกต้องตามกฎหมายเกิดขึ้น เหตุผลสำหรับการเลิกร้างจะต้องเกิดก่อนการแต่งงาน

การละทิ้งครอบครัว

การละทิ้งครอบครัว หมายถึง การที่สามีภริยาคนใดคนหนึ่ง เจตนาจงใจละทิ้งคู่สมรสไปเกินกว่า 1 ปี การละทิ้งเป็นลักษณะหนึ่งของการสิ้นสุดชีวิตการแต่งงาน ซึ่งมีผลกระทบกระเทือนอย่างกว้างขวางทั้งสิ้นรวม คือ สังคม ชนิดของการหยุดของการแต่งงานแบบนี้มักจะเรียกว่า “การแยกกันอยู่”

การแยกกันอยู่มีหลายลักษณะ ที่มีมากที่สุด คือ การละทิ้งซึ่งเป็นการกระทำของฝ่ายชาย ส่วนฝ่ายหญิงจะทิ้งครอบครัวไปในขณะที่ลูกยังเล็กๆอยู่นั้นมีน้อย เมื่อเทียบกับที่ฝ่ายชายเป็นผู้ก่อ การละทิ้งที่เป็นอยู่ทั่วไปคือ การที่สามีหลบหนี ไม่มีการสนับสนุนภริยาและลูกๆ ซึ่งส่วนใหญ่เกี่ยวกับการละทิ้งทางกาย

ทฤษฎีเกี่ยวกับการหย่าร้าง

ทฤษฎีการตัดสินใจเกี่ยวกับการหย่าร้าง (McDonald, อ้างถึงใน ศุภลักษณ์ พุทธิพงษ์ศิริ, 2534, น. 20) กล่าวว่า การตัดสินใจเปลี่ยนแปลงสถานภาพของบุคคลย่อมเป็นไปตามบรรทัดฐานและวัฒนธรรมในสังคม การจะเลือกปฏิบัติอย่างไรในเรื่องการแต่งงาน บุคคลย่อมคำนึงถึงธรรมเนียมที่มีอยู่ ตามที่ได้อบรมสั่งสอนมา ซึ่งจะเป็นแหล่งอ้างอิงในการกระทำของบุคคลนั้น สิ่งเหล่านี้ได้แก่ ขนบธรรมเนียมประเพณี กฎศีลธรรม ข้อบังคับทางศาสนา และกฎหมาย แต่การที่ปัจจัยทางวัฒนธรรมเหล่านี้มีบทบาทมาน้อยเพียงใด ในการกำหนดการตัดสินใจเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงการแต่งงานย่อมขึ้นอยู่กับปัจจัยความทันสมัย

ปัจจัยที่เป็นสาเหตุของการหย่าร้าง

นอกจากเหตุหย่าตามกฎหมายแล้ว ยังมีปัจจัยอื่นๆที่ไม่ใช่เหตุตามกฎหมายที่เป็นเหตุให้หย่าร้างได้ คือ การมีเสรีภาพทัดเทียมกันระหว่างหญิงกับชาย ทำให้หญิงมีอิสระในการตัดสินใจปัญหาของตนเอง เมื่อเกิดความไม่พึงพอใจก็หย่าร้างได้ สภาพของสังคมและวัฒนธรรมที่เปลี่ยนไป ความสัมพันธ์ในครอบครัวลดลง ระดับการศึกษาที่สูงขึ้นทำให้ความคิดอ่านของคน ค่านิยมในสังคมเปลี่ยนไป หรือแม้แต่การที่ไม่มีความสุขในการใช้ชีวิตคู่ เช่นการไม่พึงพอใจระหว่างกันในเรื่องของการมีเพศสัมพันธ์ ซึ่งจะเป็นปัจจัยที่นำไปสู่การหย่าร้างได้ (วิวรรณ ธีระอรอดเศรษฐ์, 2550, น. 44)

เนื่องจากที่มีกฎหมายมารองรับในเรื่องที่ว่า สามีนั้นห้ามข่มขืนภรรยา ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 276 ดังนั้นเมื่อความต้องการในการมีเพศสัมพันธ์ต่างกัน และเกิดการดิ้นรนเพื่อการมีชีวิตอยู่ที่ดีขึ้น ไม่ผูกพันกับความเชื่อ หรือค่านิยมเดิมๆ ซึ่งส่งผลให้เกิดการหย่าร้างมากขึ้น

ดังนั้นจึงสรุปสาเหตุของการหย่าร้างได้ ดังนี้

1. ปัจจัยด้านกฎหมาย กรณีที่กฎหมายกำหนดเหตุแห่งการหย่าร้างไว้ หากมีเหตุการณ์เกิดขึ้นตามที่กฎหมายกำหนด คู่สมรสนำมาเป็นสาเหตุของการหย่าร้างได้ เช่น การกระทำความรุนแรงต่อคู่สมรส การมีชู้ หรือ การมีภริยาน้อย
2. ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ เช่น สถานภาพทางเศรษฐกิจที่ต่างกัน ก่อให้เกิดความกดดันทางเศรษฐกิจ นำไปสู่การทะเลาะกัน และสุดท้ายอาจหย่าร้างกันได้
3. ปัจจัยด้านสังคม และวัฒนธรรม เช่น การเที่ยวเตร่เวลากลางคืน ให้ความสัมพันธ์แก่เพื่อนมากกว่าคู่สมรส ต้องการแต่งงานใหม่ ไม่สมัครใจอยู่ด้วยกัน ทำให้ความพึงพอใจในชีวิตสมรสน้อยลง จึงนำไปสู่การหย่าร้างได้
4. ปัจจัยด้านอาชีพ เช่น ภริยาออกไปทำงานนอกบ้าน ช่วงเวลาทำงานไม่ตรงกัน ภริยามีรายได้ของตนเอง สถานที่ทำงานห่างไกลกัน ทำให้เวลาไม่ตรงกัน ไม่มีเวลาให้กับครอบครัว
5. ปัจจัยด้านความประพฤติ เช่น ชอบทำร้ายร่างกาย ใช้ความรุนแรงในครอบครัว ไม่รับฟังความคิดเห็น ไม่ให้เกียรติ ชอบพูดจาดูหมิ่นเหยียดหยาม
6. ปัจจัยด้านอารมณ์ และจิตใจ เช่น การเป็นคนเจ้าอารมณ์ มีความคิดเห็นขัดแย้งกันอยู่เสมอ ทศณะไม่ตรงกัน ไม่มีความพึงพอใจในชีวิตแต่งงาน

7. ปัจจัยด้านการศึกษา เช่น การศึกษาต่างกันมาก ทำให้เกิดความขัดแย้งกัน พุดกันไม่ค่อยรู้เรื่อง เกิดปมด้อย ทะเลาะกันง่าย

8. ปัจจัยด้านอายุ เช่น แต่งงานตั้งแต่อายุน้อยๆ ทำให้ขาดความอดทนเมื่อเกิดปัญหาขัดแย้งกัน หรือ อายุแตกต่างกันมาก ทำให้ความคิดเห็นไม่ตรงกัน นำไปสู่การทะเลาะกัน

9. ปัจจัยด้านเชื้อชาติ และสัญชาติของคู่สมรสที่ต่างกัน มีความเสี่ยงต่อความล้มเหลวของชีวิตสมรสมากกว่าคู่สมรสที่เชื้อชาติเดียวกัน

ปัจจัยต่างๆ เหล่านี้ล้วนนำไปสู่การหย่าร้างได้

ผลของการหย่าร้าง

สุภรณ์ ลิ้มอารีย์ และ พนม ลิ้มอารีย์ (2536, น. 13) กล่าวถึงผลของการหย่าร้างไว้ว่า ผลของการหย่าร้างสามารถจำแนกได้ 2 ประการ

1. ผลของการหย่าร้างที่เกิดกับหญิง

1.1 **ด้านสังคม** การหย่าร้างทำให้ชีวิตเปลี่ยนไปมาก จึงจำเป็นต้องมีการปรับตัวใหม่ มีเพื่อนใหม่ หรือแสวงหาความสนใจใหม่ คนที่หย่าร้างมักจะถูกขูขบขันในแง่ร้ายต่างๆ โดยเฉพาะในสังคมเล็กๆ ส่วนมากผู้ที่หย่าร้างมักจะคิดว่าตนเป็นคนไม่ดี และรู้สึกที่ไม่สามารถจะมองหน้าใครได้ โดยเฉพาะผู้หย่าร้างที่เป็นสตรี และบางสังคมผู้ที่หย่าร้างถูกบีบบังคับให้ปิดบังสภาพที่แท้จริงของการแต่งงาน แต่ถ้ามีการหย่าร้างมากขึ้น ความรู้สึกอยากปิดบังก็น้อยลง แต่อย่างไรก็ตามผู้ที่หย่าร้างก็ยังเป็นที่รังเกียจของสังคมไม่มากนักน้อย และหญิงที่หย่าร้างนั้นก็อาจต้องมีการปรับตัวที่แตกต่างกัน บางคนก็ออกมาในรูปของการอยู่เป็นคู่โดยไม่ถูกต้องตามกฎหมาย

1.2 **ด้านเศรษฐกิจ** การหย่าร้างทำให้สถานภาพทางเศรษฐกิจเปลี่ยนแปลงไป สตรีจำนวนไม่น้อยเมื่อถูกหย่าร้างก็ต้องหาเลี้ยงตัวเอง เนื่องจากขาดรายได้ ก็จะไม่สามารถที่จะเลี้ยงดูลูกได้เต็มที่ อาจเกิดปัญหาสังคมตามมามากมาย

2. ผลของการหย่าร้างที่เกิดขึ้นกับเด็ก

เด็กจะเกิดความรู้สึกขาดความรัก ความอบอุ่น มีความรู้สึกไม่มั่นคงปลอดภัย มีความรู้สึกมีปมด้อย ขาดการเอาใจใส่ หรืออาจจะดัดการปฏิบัติตนที่เป็นการประชดประชันของฝ่ายพ่อแม่ ซึ่งลูกก็จะได้รับความกระทบกระเทือนทางจิตใจ ทำให้มีความประพฤติที่เหลวไหลได้

การปรับตัวเข้ากับกลุ่ม เด็กที่มาจากครอบครัวหย่าร้างจะมีความรู้สึกไม่มั่นคงผึ่งแน่นในจิตใจ ถ้าเด็กไม่ปรับตัวหรือปรับตัวไม่ได้ตั้งแต่เล็กๆ ความรู้สึกนั้นก็จะติดตัวมาจนโต ซึ่งจะทำให้เด็กกลายเป็นเด็กมีปัญหา

จากเหตุผลที่กล่าวมานี้ ก็จะได้เห็นว่าปัญหาการหย่าร้างนั้นไม่ได้เกิดผลดีมากนัก ทั้งต่อหญิงและชาย ซึ่งสังคมนั้นก็คงยังที่จะเห็นว่าการหย่าร้างของหญิงนั้นทำให้เกิดความเสื่อมเสียต่อตัวของหญิงเอง เพราะจะเห็นได้ว่าสังคมจะซุบซิบนินทาหญิงที่ผ่านการหย่าร้างมาแล้ว จนทำให้เกิดการไม่ยอมรับ หรือเจตคติที่ไม่ดี ซึ่งทำให้หญิงที่ผ่านการหย่าร้างมาแล้วก็ต้องมีคู่ใหม่โดยที่ไม่มีการแต่งงาน เพื่อกันตนเองไม่ให้สังคมนั้นมาดูถูก ทั้งตนเองและฝ่ายชาย ซึ่งแม้ว่าฝ่ายชายนั้นจะมีผลกระทบจากการหย่าร้างเหมือนกัน แต่ก็ยังได้รับการยอมรับจากสังคมมากกว่าฝ่ายหญิงอยู่มาก เพราะเจตคติของบุคคลในสังคมที่แตกต่างกัน จึงอาจจะก่อให้เกิดความไม่เสมอภาคเท่าเทียม ในการปฏิบัติต่อหญิงชายที่แต่งงานหลายครั้ง

แนวคิดเกี่ยวกับมาตรฐานสองเชิงทางเพศ (Gender Double Standard)

มาตรฐานสองเชิงทางเพศ (Gender Double Standard) เป็นลักษณะของการกระทำที่เกิดจากการเลือกปฏิบัติทางเพศต่อผู้หญิง ซึ่งเป็นแนวคิดหรือค่านิยมที่ไม่ให้ความสำคัญในเรื่องของความเสมอภาคหญิงชาย เกิดจากอคติของสังคมที่มองข้ามความเสมอภาคระหว่างหญิงชาย แต่สร้างค่านิยมให้คนในสังคมกระทำต่อผู้หญิงโดยไม่รู้ ซึ่งสังคมไทยก็เป็นสังคมที่มีมาตรฐานสอง เชิงทางเพศหลายเรื่องที่ทำให้ผู้หญิงถูกตีตราจากสังคม ซึ่งหากผู้หญิงทำผิดในเรื่องเดียวกันกับผู้ชาย สังคมก็มักจะกล่าวหาว่าผู้กระทำผิดเป็นเพศหญิงแต่เพียงฝ่ายเดียวหรือไม่จะประณามและโทษว่าสาเหตุเรื่องนั้นเป็นความผิดของฝ่ายหญิง (วันทนี วาสิกะสิน, 2551, น. 22) หรือเป็นการประณามสถานการณ์เดียวกันแต่ต่างกัน และลงความเห็นในการปฏิบัติต่อแต่ละเพศแตกต่างกัน และให้สิทธิพิเศษแก่เพศใดเพศหนึ่ง ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นเพศชาย (วิระดา สมสวัสดิ์, 2549, น. 21) เช่น ในเรื่องพฤติกรรมทางเพศของมนุษย์ ได้แก่ การที่ผู้ชาย

ประพุดอย่างหนึ่งสังคมตำหนิ แต่ถ้าผู้หญิงประพุดเช่นเดียวกันสังคมจะตำหนิ ทำให้บรรทัดฐานการควบคุมทางสังคมที่มีต่อบทบาทหญิงชายเป็นเรื่องที่เลือกปฏิบัติ

นอกจากนี้ มาตรฐานสองเชิงทางเพศยังส่งผลต่อประเด็นการพัฒนาผู้หญิงในหลายเรื่องผู้หญิงกับการพัฒนา ผู้หญิงในการพัฒนา และบทบาทหญิงชายและการพัฒนา ซึ่งประเด็นเหล่านี้เป็นผลมาจากการที่ผู้หญิงถูกกีดกันภายใต้แนวคิดมาตรฐานสองเชิงทางเพศที่ว่า การกระทำใดที่ผู้หญิงทำได้และการกระทำใดที่ผู้หญิงทำไม่ได้ ซึ่งเป็นการขีดเส้นจำกัดเขตการแสดงความสามารถของผู้หญิงไม่ให้เกิดการพัฒนา ดังที่ เมทินี พงษ์เวช (2544, น. 5) กล่าวถึง มิติหญิงชายในการพัฒนาว่า “ตระหนักดีว่าทั้งหญิงและชาย มีส่วนสร้างสรรค์สังคม แต่หญิงและชายสร้างสรรค์และได้รับประโยชน์ไม่เท่าเทียมกัน” จากคำกล่าวนี้ ทำให้เห็นว่า มาตรฐานสองเชิงทางเพศเกิดขึ้นในสังคมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เนื่องจากสังคมยังมีอคติแฝงในเรื่องความเสมอภาคหญิงชายอยู่มาก ไม่ว่าจะเป็นในทางการพัฒนาสังคม เศรษฐกิจและการเมือง ที่ทำให้คนในสังคมยังติดอยู่กับกรอบแนวคิดเดิมๆ ดังนั้น การที่จะทำให้สังคมมีความเท่าเทียม ยังคงต้องอาศัยระยะเวลาอีกยาวนาน ในการที่จะเปลี่ยนแปลงทัศนคติ และมุมมองของคนในสังคมที่มีต่อประเด็นเรื่องความเสมอภาคหญิงชาย จึงทำให้สังคมเปิดรับและให้โอกาสในการสร้างความเท่าเทียมกันในสังคมให้เกิดขึ้นได้ (วันทนี วาสิกะสิน, 2551, น. 22)

แนวคิดเกี่ยวกับสตรีนิยม

แนวคิดเกี่ยวกับสตรีนิยมในการศึกษานี้เป็นแนวคิดเรื่องสิทธิความเสมอภาคสำหรับผู้หญิง ในการเคลื่อนไหวอย่างเป็นระบบเพื่อสิทธิของหญิงและเป็นอุดมการณ์ในการเปลี่ยนแปลงสังคม หรืออุดมการณ์ที่มีเพื่อปลดปล่อยผู้หญิง เพราะผู้หญิงไม่ได้รับความเป็นธรรม เนื่องจากความเป็นหญิง (มีเพศหญิง) ซึ่งแนวคิดเกี่ยวกับสตรีนิมนั้นมีหลากหลายแนวทางในการวิเคราะห์สาเหตุ หรือสิ่งที่กดขี่หญิง โดยการศึกษาวิจัยนี้ได้ใช้แนวคิดสตรีนิยมแนวถอนรากถอนโคน (Radical Feminism) แนวคิดสตรีนิยมสายมาร์กซิสต์ (Marxist Feminism) แนวคิดสตรีนิยมสายสังคมนิยม (Socialist Feminism) และแนวคิดสตรีนิยมสายเสรีนิยม (Liberal Feminism) เป็นแนวคิดในการศึกษา

ทฤษฎีสตรีนิยม ประกอบด้วยแนวคิดหลายประการ โดยที่แนวคิดสตรีนิยมมีความเกี่ยวข้องกับโครงสร้างทางการเมือง สังคม เศรษฐกิจ และยังชี้ให้เห็นอคติในการอธิบายความเป็นจริงเกี่ยวกับผู้หญิงที่เป็นระบบ ได้แก่ การแบ่งงานระหว่างเพศในสังคม เป็นผลโดยตรงหรือโดยอ้อม จากข้อกำหนดทางชีวภาพ ชี้ให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างแนวคิดเรื่องเพศ(sex)

ซึ่งเป็นเรื่องชีวภาพ และแนวคิดเรื่องความเป็นหญิงเป็นชาย (gender) ซึ่งแท้จริงคือผลผลิตทางสังคม จุลาดชาย รมิตานนท์ (2545, น. 7) กล่าวว่า สตรีนิยม เป็นทฤษฎีทางการเมืองและการปฏิบัติในการปลดปล่อยผู้หญิงทั้งปวง และเป็นขบวนการที่แสวงหาการจกระบบของโลกเสียใหม่ ให้มีพื้นฐานของความเสมอภาคระหว่างเพศในความสัมพันธ์ทุกด้านของมนุษย์ เป็นขบวนการปฏิเสธการให้ความแตกต่างบนพื้นฐานของเพศ และจะต้องสู้เพื่อให้มีการยอมรับความเป็นมนุษยชาติที่เท่าเทียมกันของหญิงชายในฐานะที่เป็นรากฐานของกฎหมายและจารีตประเพณี และสตรีนิยมเป็นพลังกดดันสังคมให้ยอมรับ และรองรับความเป็นผู้หญิงในฐานะที่เสมอภาค แม้ว่าจะมีการให้เหตุผลที่แตกต่างกัน

สตรีนิยม มีลักษณะเป็นทั้งแนวคิดและการเคลื่อนไหว ซึ่งได้รับอิทธิพลจากสังคมตะวันตก เป็นแนวคิดและขบวนการทางสังคมที่พยายามจะแก้ไข ปรับเปลี่ยนความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างเพศหญิงและเพศชาย โดยปฏิเสธความเชื่อที่ว่าหน้าที่และบทบาททางเพศและความเป็นหญิง ความเป็นชายเป็นสิ่งที่เกิดโดยธรรมชาติ เปลี่ยนแปลงไม่ได้ และอธิบายความเป็นไปว่าเป็นสิ่งที่ผู้ชายอยู่ในฐานะที่ได้เปรียบ ขณะที่หญิงเสียเปรียบนั้นเปลี่ยนแปลงได้ สตรีนิยมจึงเป็นแนวคิดที่มีหญิงเป็นจุดศูนย์กลาง โดยจะให้ความสนใจกับสถานภาพ บทบาท ปัญหาผู้หญิง เพื่อเรียกร้องให้มีการสร้างสมดุลระหว่างเพศ (สุพรรณิ ศรีสุขโข, 2550, น. 8)

ในทัศนะของสตรีนิยมความเสียเปรียบของหญิง และความได้เปรียบของชายนั้นมิใช่สิ่งที่เกิดขึ้นเป็นครั้งคราว หากแต่มีลักษณะที่ครอบคลุมทั่วทุกพื้นที่ทางสังคมและดำรงอยู่เสมอมา จึงเปรียบเสมือนกับมาตรฐานสองเชิงทางเพศ ซึ่งสังคมให้คุณค่ากับเพศชาย และลดคุณค่าของเพศหญิง โดยมีการเลือกปฏิบัติที่ไม่เท่าเทียมกันระหว่างเพศ เช่น ในอดีตระบบผัวเดียว – หลายเมีย กติกาว่าด้วยการมีความสัมพันธ์ช้อนบังคับกำกับกับผู้หญิงหรือฝ่ายภรรยามากกว่า โดยการมีความสัมพันธ์ช้อนของผู้หญิงมีโทษหนัก (ชลิดาภรณ์ ส่งสัมพันธ์, 2551, น.17) และบุญยงค์ เกศเทศ (2532, น. 239) เห็นว่า กฎหมายให้ความสำคัญกับ “เกียรติ” ของผู้ชายที่เป็นสามีมากกว่าตัวผู้หญิงเอง จึงเป็นการแสดงถึงการใช้มาตรฐานที่ต่างกันระหว่างเพศ ดังนั้น นักสตรีนิยมจึงตั้งสมมติฐานขึ้นว่า ในสังคมมนุษย์นอกจากอำนาจปกครองและอำนาจทางเศรษฐกิจที่ปรากฏอยู่แล้ว ยังมีอำนาจหนึ่งที่แฝงอยู่และเป็นอำนาจที่ผู้คนไม่ชอบนัก คือ อำนาจที่ผู้ชายเป็นใหญ่ หรือ ระบบปิตาธิปไตย เพราะถือว่าจุดเริ่มต้นอยู่ที่อำนาจของผู้ชายเป็นใหญ่ในครอบครัวเหนือภรรยาและบุตรของตน (นพพร ประชากุล, 2542, น. 48) โดยความไม่เท่าเทียมกันทางเพศเกิดจากอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ (Patriarchy) หมายถึง ระบบของโครงสร้างของสังคม และ

แนวการปฏิบัติที่ชายมีอำนาจเหนือกว่าหญิงในทุกๆด้าน ไม่ว่าจะเป็นเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และวัฒนธรรม (ระเบียบรัตน์ พงษ์พานิช, 2546, น. 33)

แนวคิดสตรีนิยมสายมาร์กซิสต์ (Marxist Feminism)

เป็นแนวคิดที่เน้นกรอบวิเคราะห์ทางชนชั้น มาร์กซิสต์มองว่าความไม่เท่าเทียมทางเพศเกิดจากโครงสร้างรัฐ เศรษฐกิจ และสังคมที่สะท้อนความเหลื่อมล้ำทางชนชั้น แนวคิดมาร์กซิสต์ อธิบายปัญหาการกดขี่ทางเพศว่า ปัญหาดังกล่าวมีความเกี่ยวพันกันระหว่างความสัมพันธ์ระหว่างสังคมชนชั้นที่เน้นสมบัติแบบปัจเจก ระบบการปกครองของรัฐ และสถาบันครอบครัวที่เป็นต้นกำเนิดการกดขี่ทางเพศ (สุพรรณิ ศรีสุขโข, 2550, น. 10) และยังเสนอว่า มูลเหตุสำคัญของปัญหาอยู่ที่ตัวระบบเศรษฐกิจสังคม หรือชนชั้น ที่นำมาซึ่งความไม่เสมอภาค และการเอารัดเอาเปรียบทางเพศ ในชนชั้นนั้นสามารถแบ่งได้ 2 อย่างคือ

1. ชนชั้นของผู้กดขี่ ซึ่งเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิต
2. ชนชั้นของผู้ถูกกดขี่ หรือ เป็นผู้ใช้แรงงาน

นักคิดในสายมาร์กซิสต์ที่สำคัญ เช่น เฟรดเดอริก แองเกิล (Frederick Engels) ได้นำเสนอผลงานชิ้นสำคัญ คือ The Origin of the family, Private Property and the state เป็นหนังสือที่อธิบายต้นกำเนิดการกดขี่ทางเพศ เป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นมาหลังยุคบุพกาล เพราะการกดขี่ทางเพศไม่ได้มีลักษณะธรรมชาติ แต่การกดขี่ทางเพศมีรากฐานมาจากระบบกรรมสิทธิ์ทรัพย์สินส่วนบุคคล (ระเบียบรัตน์ พงษ์พานิช, 2546, น. 32) และเชื่อว่าการกดขี่ที่ผู้หญิงได้รับเป็นผลจากระบบเศรษฐกิจที่ไม่เป็นธรรมโดยเฉพาะในระบบการผลิตแบบทุนนิยม และการเหนือกว่าของผู้ชายในการแต่งงานอยู่ที่ความเหนือกว่าในทางเศรษฐกิจ

ระบบทุนนิยม เป็นระบบเศรษฐกิจที่มุ่งกำไรมากกว่าการมุ่งตอบสนองคนในสังคม ทำให้ไม่สนใจที่จะปรับปรุงมาตรฐานการดำรงชีวิตของมนุษย์ เพราะการเพิ่มมาตรฐานจะไปกระทบกระเทือนผลกำไร เมื่อผู้หญิงเข้ามามีบทบาทโดยตรงในเศรษฐกิจและการเมืองเพิ่มมากขึ้น ระบบเหล่านี้นี้ก็ยังคงถูกครอบงำโดยผู้ชาย อำนาจการตัดสินใจมักอยู่ในมือผู้ชายชนชั้นนำ และดูเหมือนการแบ่งแยกทางเพศ และการผูกขาดอำนาจทางสังคมโดยผู้ชายจะเป็นลักษณะที่พบได้ในทุกสังคมวัฒนธรรม อำนาจทางเศรษฐกิจ และความเหลื่อมล้ำทางเพศจะมีความสัมพันธ์ในลักษณะที่เป็นเหตุเป็นผลกันอย่างใกล้ชิด (ยศ สันตสมบัติ, 2544, น. 149)

แนวคิดสตรีนิยมสายมาร์กซิสต์ ปัญหาเรื่องผู้หญิงต้องพิจารณาถึง ลักษณะความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจสังคมของหญิงชายที่มีในระบบเศรษฐกิจ หรือระบบการผลิตที่หญิงชายดำรงอยู่ โดยเน้นเงื่อนไขทางเศรษฐกิจเป็นตัวกำหนดที่สำคัญต่อความเป็นรองของหญิง ดังนั้นการต่อสู้ของผู้หญิงสำหรับสตรีนิยมสายนี้ คือต้องเปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจที่ไม่เป็นธรรมที่เป็นอยู่ การเสนอดังกล่าวทำให้สตรีนิยมสายมาร์กซิสต์ถูกวิจารณ์ว่ามองไม่เห็นการกดขี่ผู้หญิงในรูปแบบอื่น ๆ ที่สำคัญ เช่น การกดขี่ที่ผู้หญิงได้รับในโลกส่วนตัว หรือภายในครอบครัว มองไม่เห็นว่าการกดขี่ผู้หญิงมีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างจากการกดขี่ทางชนชั้น ข้อวิจารณ์นี้นำไปสู่การเกิดขึ้นของสำนักคิดสตรีนิยมสายถอนรากถอนโคน (Radical Feminism)

แนวคิดสตรีนิยมสายมาร์กซิสต์ สามารถนำมาเป็นแนวทางการวิเคราะห์ เรื่องการยอมรับการแต่งงานหลายครั้ง เพื่อศึกษาว่าเงื่อนไขทางเศรษฐกิจเป็นตัวกำหนดต่อสภาพความเป็นรองของผู้หญิงที่เป็นอยู่ ระบบผัวเดียวเมียเดียวถูกใช้บังคับกับฝ่ายหญิงฝ่ายเดียว ส่วนฝ่ายสามีก็มีเมียหลายคนอยู่ ซึ่งทำให้สถานะของผู้หญิงเลวร้ายมากขึ้น

แนวคิดสตรีนิยมแนวถอนรากถอนโคน (Radical Feminism)

สตรีนิยมแนวถอนรากถอนโคน เสนอว่าการกดขี่หญิงเกิดขึ้นเพราะเธอเป็นผู้หญิง คือผู้หญิงถูกกดขี่เพราะเพศของเธอ และเสนอว่าการกดขี่ทางเพศเป็นรูปแบบที่เป็นพื้นฐานและเป็นการกดขี่แรกของการกดขี่ต่างๆในสังคม ซึ่งเป้าหมายของสตรีนิยมแนวรากเหง้า คือการทำลายระบบ เพศ – ชนชั้น ที่เป็นรากฐานของการที่ชายครอบงำหญิง และเห็นว่าการกดขี่ทุกรูปแบบเป็นการขยายมาจากความเป็นใหญ่ของชาย (วารุณี ภูริสินสิทธิ์, 2545, น. 81)

สตรีนิยมแนวถอนรากถอนโคน จะศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ทางเพศและความแตกต่างระหว่างเพศ และการค้นหาความเชื่อมโยงระหว่างความแตกต่างทางกายภาพ เพศภาวะ และเอกลักษณ์ของเพศ ตลอดจนการเลือกปฏิบัติต่อผู้หญิงอย่างไร เพราะความแตกต่างระหว่างหญิงและชาย คือ ความเป็นชายถูกสร้างมาจากการครอบงำและความเป็นหญิงจากการอยู่ภายใต้การครอบงำ แง่มุมความคิดเห็นจากจุดยืนของผู้ชายเข้าไปควบคุมผู้หญิงรอบเนื้อตัวของเธอทั้งหมด ดังนั้นผู้หญิงจึงต้องควบคุมเนื้อตัวร่างกายและชีวิตของเธอเอง (วิระดา สมสวัสดิ์, 2549, น. 41) ดังนั้นแนวคิดและทัศนคติของสังคมที่มีต่อหญิงและชายที่แต่งงานหลายครั้ง และต้องการที่จะแต่งงานใหม่ จึงมีความแตกต่างกัน เพราะอยู่บนพื้นฐานของวิถีทางในการประพฤติปฏิบัติของสังคม ที่มีต่อความแตกต่างระหว่างเพศ และแง่มุมความคิดเห็นจากจุดยืนของชายเข้าไปควบคุมหญิง ตีกรอบรอบตัวหญิง ดังนั้น หญิงจึงต้องควบคุมเนื้อตัวร่างกายและ

ชีวิตของตนเอง เพราะแต่ละเพศไม่ว่าจะเป็นเพศหญิงหรือเพศชายนั้น ก็มีบทบาทของตนแต่ประโยชน์และอำนาจที่มีอยู่ในบทบาทเหล่านั้นไม่เท่าเทียมกัน และเมื่อทั้งสองเพศไม่เสมอภาคกันแล้ว การอ้างอิง “ความจริง” ก็จะแตกต่างกัน และจะโยงไปถึงความคิดเห็นที่อิงกับเพศด้วย ซึ่งความคิดเห็นนั้นจะเป็นความคิดเห็นที่ครอบงำจากชาย โดยการครอบงำความคิดเห็นของชายไปหมด ทำให้หญิงไม่มีความสามารถหรือไม่อาจเข้าใจความเป็นจริงได้

แนวคิดสตรีนิยมแนวถอนรากถอนโคน ให้ความสำคัญกับความไม่เท่าเทียมกันระหว่างเพศหญิงในฐานะที่เป็นสาเหตุทำให้เกิดการกดขี่ทางเพศ หรือ หญิงถูกกดขี่เพราะเธอเป็นหญิง และระบบชายเป็นใหญ่เป็นสาเหตุสำคัญที่สุดที่ทำให้เกิดการกดขี่หญิง เป็นระบบอำนาจทางเพศซึ่งชายเป็นผู้ครอบครองอำนาจสูงสุดและสิทธิประโยชน์ทางเศรษฐกิจ อุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ถูกหล่อหลอมในสังคมผ่านกระบวนการขัดเกลาทางสังคมจากสถาบันทางสังคมต่างๆ (วารุณี ภูริสินสิทธิ์, 2545, น. 100)

โดยที่แนวคิดสตรีนิยมแนวถอนรากถอนโคน มองว่าเป็นไปไม่ได้ที่จะเกิดความเท่าเทียมกันระหว่างเพศในระบบสังคมที่เป็นอยู่ เนื่องจากในระบบสังคมที่เป็นอยู่ในปัจจุบันเป็นระบบสังคมที่มีชายเป็นใหญ่ หญิงนั้นจึงขาดสิทธิและความเท่าเทียมในการที่อยู่ในสังคม

แนวคิดสตรีนิยมแนวถอนรากถอนโคน จะเชื่อและเน้นในความแตกต่างระหว่างหญิงและชาย โดยบางกลุ่มจากสายนี้เชื่อว่าความแตกต่างเกิดจากธรรมชาติ แต่บางกลุ่ม คือ สตรีนิยมสายเสรีนิยมเชื่อว่า ความแตกต่างดังกล่าวเป็นเพราะโครงสร้างทางสังคม หรือถูกสร้างขึ้นโดยวัฒนธรรม (เมทินี พงษ์เวช, 2544, น. 8) และสตรีนิยมกระแสนี้ มองว่า ความสัมพันธ์ระหว่างเพศมีลักษณะความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่เพศชายมีอำนาจมากกว่าเพศหญิง และครอบงำสร้างโดยรวมได้ ซึ่งความสัมพันธ์นี้เหลื่อมล้ำกันอยู่มาก เนื่องมาจากบทบาท ภาระหน้าที่ ความรับผิดชอบ การควบคุม การเข้าถึงทรัพยากร และอำนาจในการตัดสินใจที่แตกต่างระหว่างหญิงและชาย ซึ่งความสัมพันธ์นี้อาจเปลี่ยนแปลงได้ โดยปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลง เช่น เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การเมือง ศาสนา และผู้หญิงต้องปลดปล่อยตัวเอง ให้ออกจากความเชื่อ ค่านิยม และทัศนคติที่ปลูกฝังตนเอง ดูหมิ่นเหยียดหยามศักดิ์ศรีสตรีด้วยตนเอง และให้ความสำคัญกับการสร้างค่านิยมใหม่ให้ตั้งอยู่บนหลักของความเสมอภาคระหว่างเพศ เพราะฉะนั้น การที่หญิงและชายไม่ประสบความสำเร็จในชีวิตคู่ จึงส่งผลให้เกิดการหย่าร้างขึ้นมา ดังนั้นผู้ที่เริ่มต้นชีวิตใหม่ก็เกิดความกังวล เมื่อต้องเริ่มชีวิตคู่ใหม่ เพราะความเป็นหญิง เมื่อเทียบกับความเป็นชาย ที่สังคมให้ค่านิยมนั้นกำหนดไว้ จึงก่อให้เกิดความแตกต่างทางเพศ การกดขี่ทางเพศ และต้องอยู่ภายใต้ระบบชายเป็นใหญ่

แนวคิดสตรีนิยมสายสังคมนิยม (Socialist Feminism)

แนวทางสังคมนิยม เป็นการผสมผสานการวิเคราะห์ระหว่าง เฟมินิสต์แนวมาร์กซิสต์ และเฟมินิสต์แนวเสรีนิยม เห็นว่า การกดขี่ทางชนชั้น เชื้อชาติ และการกดขี่ทางเพศมีความเกี่ยวโยงอย่างซับซ้อนแนบแน่น จะเน้นการวิเคราะห์ระบบทุนนิยม ระบบชายเป็นใหญ่และความสัมพันธ์ของระบบทั้งสอง เน้นเรื่องการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจสังคมจากทุนนิยมมาเป็นสังคมนิยม เพราะเศรษฐกิจแนวทุนนิยมทำให้เกิดการแบ่งแยกระหว่างเพศชายเพศหญิงอย่างชัดเจน ทำให้เกิดแนวคิดผู้ชายเป็นใหญ่ และยังถือว่ามีคล้ายคลึงกับแนวคิดสายมาร์กซิสต์หลายประการ (ระเบียบรัตน์ พงษ์พานิช, 2546, น. 34) เช่น การเชื่อว่าหญิงชายมีความเหมือนกัน หรือการวิเคราะห์สังคมโดยแบ่งเป็นโลกส่วนตัว และโลกสาธารณะ ทั้งการเสนอให้ผลักดันโลกส่วนตัวเข้าไปอยู่ในโลกสาธารณะ แต่ที่แตกต่างกัน คือ สตรีนิยมสายสังคมนิยมมองว่าการอธิบายถึงการกดขี่ผู้หญิงต้องเป็นความเข้าใจต่อโลกพื้นที่ส่วนตัวด้วย

สตรีนิยมสายสังคมนิยม จึงเสนอว่า ความไม่เท่าเทียมทางเพศ เป็นผลจากการปฏิสัมพันธ์กันของระบบชายเป็นใหญ่ในระบบสังคมทุนนิยม หรือกล่าวว่า เมื่อระบบความเป็นเพศและระบบเศรษฐกิจมาสัมพันธ์กัน ได้ทำให้เกิดโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมที่ผู้ชายอยู่ในฐานะที่ได้เปรียบ ส่วนผู้หญิงนั้นอยู่ในฐานะที่เสียเปรียบ (วารุณี ภูริสินธิ์, 2545, น. 115)

ตัวอย่างเช่น ระบบชายเป็นใหญ่ได้สร้างความเชื่อที่ว่า คุณค่าของผู้หญิงอยู่ที่ความสวยและความสาว (คุณค่าของผู้ชายอยู่ที่ความสามารถ การประสบความสำเร็จในหน้าที่การงาน)

จากแนวคิดสตรีนิมดังกล่าวมานั้นจะสามารถที่จะนำมาเพื่อใช้ในการวัดเจตคติของสังคมที่มีต่อหญิงชายที่แต่งงานหลายครั้ง เพราะว่าแต่ละแนวคิดนั้นจะส่งผลต่อพฤติกรรมของแต่ละบุคคลที่แตกต่างกัน เพื่อให้ผู้หญิงนั้นหลุดพ้นจากการถูกกดทับจากเพศเดียวกัน หรือต่างเพศกัน และเพื่อเป็นการสร้างความเสมอภาคเท่าเทียมระหว่างเพศ ให้ได้รับการยอมรับจากสังคม เพื่อชีวิตที่ดีขึ้น

แนวคิดสตรีนิยมสายเสรีนิยม (Liberal Feminism)

แนวคิดสตรีนิยมสายเสรีนิยม ถือว่าเป็นสำนักคิดแรก และถูกมองว่าเป็นแนวคิดกระแสหลักของสตรีนิยม เพราะคนส่วนใหญ่จะคุ้นเคยกับแนวคิดนี้ สตรีนิยมสายเสรีนิยมได้รับอิทธิพลอย่างสูงจากแนวคิดเสรีนิยม ที่ให้ความสำคัญกับความเท่าเทียมกันของมนุษย์ โดยเฉพาะในทางกฎหมาย ให้ความสำคัญต่อบัณฑิตที่มีเหตุผล ทำให้นักสตรีนิยมในแนวนี้นี้

มักเรียกร้องให้ผู้หญิงเปลี่ยนแปลงตนเอง ให้เป็นคนมีเหตุผล ปรับปรุงตัวเองให้เหมือนกับผู้ชาย เช่น ต้องไม่ใช้อารมณ์ ไม่แสดงความอ่อนแอ และเชื่อว่าผู้หญิงและผู้ชายไม่มีความแตกต่างกัน เป็นมนุษย์เหมือนกัน

ดังนั้น ผู้หญิงควรมีโอกาสที่จะทำทุกอย่างให้ได้เหมือนผู้ชาย เรียกร้องให้ผู้หญิงมีโอกาстиเท่าเทียมในการแข่งขันภายในระบบสังคมที่เป็นอยู่โดยเฉพาะในปริมนทลสาธารณะ ให้ความสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงทางกฎหมาย ทางการเมือง เพื่อสิทธิของปัจเจกบุคคลในการแข่งขันในตลาดสาธารณะ เพราะเชื่อว่าถ้าผู้หญิงมีโอกาстиเท่าเทียมแล้ว ผู้หญิงจะเป็นเหมือนผู้ชายได้ทุกอย่าง

การต่อสู้หลักของสตรีนิยมสายนี้คือ การต่อสู้ผ่านทางการแก้ไขกฎหมาย หรือการแก้ไขในแนวสังคมสงเคราะห์ ไม่ให้ความสำคัญกับการแก้ไขหรือเปลี่ยนแปลงที่โครงสร้างสังคม นักสตรีนิยมสายเสรีนิยม ถูกวิจารณ์ค่อนข้างมากโดยเฉพาะการให้ความสำคัญเฉพาะประเด็นของกฎหมาย เพราะความด้อยโอกาสของผู้หญิงหลายประการไม่สามารถแก้ไขผ่านทางการแก้ไขกฎหมาย เช่น ไม่มีกฎหมายใดระบุว่าผู้หญิงต้องเป็นหลักในการดูแลลูก แต่ผู้หญิงก็ต้องทำแม้ว่าอาจจะไม่ต้องการทำ

นอกจากนี้การเรียกร้องให้ผู้หญิงต้องปรับตัวเอง ไม่ว่าจะเป็นการแต่งกายหรือแสดงท่าทางตลอดจนการคิด อารมณ์ให้เหมือนผู้ชาย ก็ถูกวิจารณ์เช่นกันว่าเป็นการแสดงถึงการยอมรับให้ "ความเป็นผู้ชาย" เป็นตัวแบบของมนุษย์ที่พึงประสงค์ ซึ่งไม่น่าถูกต้อง เพราะคุณลักษณะหลาย ๆ ประการของผู้ชาย เช่น การชอบแข่งขัน ไม่มีความเอื้ออาทรต่อผู้อื่น ไม่มีความอ่อนโยน ความก้าวร้าว การเก็บกดทางอารมณ์ ล้วนไม่ใช่คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของมนุษย์อีกต่อไป (วารุณี ฐิริสินสิทธิ์, 2545, น. 61)

แนวคิดสตรีนิยมสายเสรีนิยม นำมาวิเคราะห์ถึงการแต่งงานหลายครั้ง เนื่องจากแนวคิดสตรีนิยมแนวนี้ เชื่อในความเหมือนกันระหว่างเพศ คือ ผู้หญิงและผู้ชายโดยพื้นฐานมี ความเป็นมนุษย์ที่เหมือนกัน เชื่อในความเท่าเทียมกันระหว่างเพศ หรือความยุติธรรมระหว่างเพศ โดยเรียกร้องให้มีโอกาสเท่าเทียมในการแข่งขันภายในระบบสังคมที่เป็นอยู่โดยเฉพาะ การให้อิสรภาพแก่ผู้หญิงจากบทบาทความเป็นเพศที่ถูกกดขี่ บทบาทความเป็นเพศที่สังคมกำหนด

แนวคิด Gender Mainstreaming

การส่งเสริมความเสมอภาคหญิงชายให้เป็นกระแสหลักการพัฒนา (Gender Mainstreaming) เป็นยุทธศาสตร์ในการส่งเสริมความเสมอภาคหญิงชาย ในแผนปฏิบัติการ

ปักกิ่ง (Beijing Platform for Action) ได้รับการเสนอในการประชุมสตรีโลก ครั้งที่ 4 ที่กรุงปักกิ่ง ในปี 2538 (แผนปฏิบัติการปักกิ่ง, 1995) (วัชรวิทย์ อึ้งเหมอนันต์, 2550, น. 9)

สาระสำคัญ คือ ในแผนปฏิบัติการปักกิ่งกำหนดกลไกส่งเสริมความก้าวหน้าของสตรีไว้ว่า รัฐบาลและหน่วยงานต่างๆ ต้องส่งเสริม สนับสนุน ให้มีนโยบายที่ชัดเจนในการที่จะผสมผสาน มิติหญิงชาย ในการกำหนดนโยบาย การดำเนินงาน และโครงการต่างๆ เพื่อให้แน่ใจว่าก่อนที่จะมีการตัดสินใจ ไม่ว่าเรื่องใดๆ ก็ตาม ได้มีการวิเคราะห์ถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นทั้งต่อผู้หญิงและผู้ชายแล้ว...

ข้อเสนอแนะของแผนปฏิบัติการปักกิ่ง คือ ให้ประเทศสมาชิกใช้ยุทธศาสตร์การเสริมสร้างความเสมอภาคหญิงชายให้เป็นกระแสหลักการพัฒนา (Gender Mainstreaming) เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของความเสมอภาคหญิงและชาย และให้รัฐบาลและองค์กรพัฒนาต่างๆ สนับสนุนและส่งเสริมนโยบาย การเสริมสร้างความเสมอภาคหญิงชายให้เป็นกระแสหลักการพัฒนา (Gender Mainstreaming) โดยการผสมผสานมุมมองความเสมอภาคหญิงชายในนโยบายและแผนงานการพัฒนาต่างๆ ของรัฐ เพื่อให้ความเสมอภาคระหว่างหญิงชายได้รับการนำไปปฏิบัติอย่างแท้จริง

สรุป แผนปฏิบัติการปักกิ่งกำหนดให้ประเทศสมาชิกผลักดันให้เกิดการเสริมสร้างความเสมอภาคหญิงชายให้เป็นกระแสหลักการพัฒนา (Gender Mainstreaming)

ความหมายของ Gender Mainstreaming

คำว่า “Gender Mainstreaming” หมายถึง การที่หญิงชายมีความสามารถและโอกาสเท่าๆกัน ในการเข้าถึงทรัพยากรและสิ่งอันเป็นประโยชน์ต่างๆ รวมถึงการมีส่วนร่วมที่เท่ากันในการกำหนดว่าอะไรมีคุณค่าเหมาะสมในการนำมาพิจารณาเป็นทางเลือกให้แก่ตนเอง และสังคม รวมทั้งการแบ่งปันผลประโยชน์จากการพัฒนาอย่างเป็นธรรม เป็นวิธีการบริหารจัดการที่นำประสบการณ์ความสนใจของหญิงชาย เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงที่ต้องใช้เวลาในการปรับเปลี่ยนความคิดทัศนคติของบุคคล และเมื่อสังคมได้มีการตระหนักถึงคุณค่าของความเสมอภาคทางเพศในการพัฒนา มุมมองเรื่องบทบาทเพศและความแตกต่างก็จะแทรกซึมเข้าไปในชุมชนและสังคมทุกด้าน (เมทินี พงษ์เวช, 2544, น. 14) ซึ่งการเสริมสร้างความเสมอภาคหญิงชายให้เป็นกระแสหลักแห่งการพัฒนา ประกอบด้วยความสำคัญ 4 ประการคือ (วันทนี วาสิกะสิน, 2551, น. 33)

1. ต้องส่งเสริมให้ทุกคนในสังคมเรียนรู้และปรับบทบาทความสัมพันธ์หญิงชายให้เสมอภาคและไม่เกิดการครอบงำฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง
2. ความแตกต่างทางเพศต้องไม่เป็นเงื่อนไขในการกำหนดสิทธิและโอกาสทั้งของหญิงและชาย
3. การบรรลุความเท่าเทียมระหว่างหญิงชายไม่ใช่ความรับผิดชอบของหญิงฝ่ายเดียว แต่เป็นหน้าที่ของทุกคน โดยเฉพาะชาย
4. การสร้างความเสมอภาคและความเป็นธรรมในสังคม ก่อประโยชน์ให้กับทุกคนในสังคม ไม่ใช่เอาอำนาจจากอีกฝ่ายหนึ่งให้อีกฝ่ายหนึ่ง แต่เพื่อเสริมศักยภาพที่แตกต่างให้เท่าเทียมสมประโยชน์ทั้งคู่

ดังนั้นการส่งเสริมความเสมอภาคหญิงชายให้เป็นกระแสหลักการพัฒนา มิได้มุ่งเพียงการให้ผู้หญิงและผู้ชายมีส่วนร่วมอย่างเท่าเทียมกันเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการเปลี่ยนแปลงนโยบาย เพื่อให้สามารถส่งเสริมความเสมอภาคได้อย่างเต็มที่

การเสริมสร้างความเสมอภาคหญิงชายให้เป็นกระแสหลักการพัฒนา (Gender Mainstreaming) ประกอบด้วย กระบวนการ 2 กระบวนการด้วยกัน คือ แนวทางการปรับเปลี่ยนนโยบายการพัฒนาที่สะท้อนถึงผลกระทบความแตกต่างของหญิงชาย และการรวมประเด็นความแตกต่างระหว่างหญิงชาย เข้าสู่กระแสหลักในทางปฏิบัติทั้งในระดับนโยบาย และแผนงานใหม่ๆ ขององค์กร ตลอดจนกระบวนการในการอนุมัติโครงการพัฒนา และโครงการวิจัย

(ปฏิญญาปักกิ่ง และแผนปฏิบัติการ เพื่อความก้าวหน้าของสตรี, 1995 อ้างถึงใน กรวิภา บุญเชื้อ, 2547) นี่คือเหตุผลที่หน่วยงานภาครัฐและหน่วยงานอื่นๆ ควรส่งเสริมนโยบายในการเสริมสร้างความเสมอภาคหญิงชาย ให้เป็นกระแสหลักการพัฒนา การเสริมสร้างความเสมอภาคหญิงชายให้เป็นกระแสหลักการพัฒนาที่มีประสิทธิภาพ และมีความชัดเจนในนโยบายและแผนงานทั้งหมด เพื่อจะได้มีการวิเคราะห์ถึงผลกระทบที่ผู้หญิง และผู้ชายจะได้รับก่อนที่จะมีการตัดสินใจดำเนินงาน

เครื่องมือในการเสริมสร้างความเสมอภาคหญิงชายให้เป็นกระแสหลักการพัฒนา (Gender Mainstreaming Tools)

เครื่องมือในการเสริมสร้างความเสมอภาคหญิงชายให้เป็นกระแสหลักการพัฒนา มีดังนี้(วัชรวิทย์ อึ้งเหมอนันต์, 2550, น. 11)

1. นโยบายส่งเสริมความเสมอภาคหญิงชาย

2. กฎหมายและกฎระเบียบของกระทรวง
3. การฝึกอบรม
4. การวิเคราะห์บทบาทหญิงชาย (Gender Analysis)
5. การพัฒนาสถาบัน
6. การรณรงค์
7. การติดตามนโยบาย และการติดตามการวิเคราะห์บทบาทหญิงชาย
8. ข้อมูลที่แยกเพศ
9. กระบวนการจัดสรรทรัพยากรที่คำนึงถึงความแตกต่างและผลกระทบต่อหญิงชาย
10. การพัฒนาศักยภาพ ในการวิเคราะห์ความแตกต่างหญิงชาย ในภาคส่วนต่างๆ
11. การกระจายอำนาจในการตัดสินใจ
12. ระบบความยุติธรรม ที่มีการถ่วงดุลอำนาจและตรวจสอบได้

จากแนวคิดการส่งเสริมความเสมอภาคหญิงชายให้เป็นกระแสหลักการพัฒนา (Gender Mainstreaming) สามารถนำมาใช้ในการศึกษาเรื่อง “เจตคติของสังคมที่มีต่อผู้หญิงและผู้ชายที่แต่งงานหลายครั้ง กรณีศึกษาประชากรในกรุงเทพมหานคร” โดยนำมาเป็นข้อเสนอแนะในด้านของความเสมอภาคหญิงชาย และความเท่าเทียม เนื่องจากการที่มองไม่เห็นปัญหาของเพศสภาพหรือความเป็นหญิงความเป็นชายที่อยู่ในโครงสร้างสังคม – วัฒนธรรม เช่น การมองไม่เห็นความหลากหลายของความเป็นผู้หญิง ทำให้การแก้ไขปัญหา และผลักดันนโยบายสาธารณะต่างๆ มีลักษณะแบบเหมารวม จึงทำให้ไม่สามารถแก้ปัญหาได้ (วิลาสินี พิพิธกุล, 2548, น. 10) ดังนั้น ในระดับประเทศต้องมีการเข้าสู่การพัฒนาที่กว้างขึ้น ในการส่งเสริมความเสมอภาคหญิงชายให้เป็นกระแสหลักในการพัฒนาในหน่วยงานราชการต่างๆ เพราะไม่ใช่เพียงการให้ผู้หญิงและผู้ชายมีส่วนร่วมอย่างเท่าเทียมเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการเปลี่ยนแปลงนโยบายและองค์กร เพื่อให้ส่งเสริมความเสมอภาคได้อย่างเต็มที่

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัย เรื่อง เจตคติของสังคมที่มีต่อผู้หญิงและผู้ชายที่แต่งงานหลายครั้ง จากการวิจัยยังไม่พบว่าม้งงานวิจัยที่ตรงกับงานที่ผู้วิจัยได้วิจัย ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้นำงานวิจัยที่มีความใกล้เคียงมาเป็นงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีดังนี้

กุสุมา พลแก้ว (2544, น. (1)) ได้ศึกษาเรื่อง “แม่หม้าย : การปรับตัวทางสังคมและเศรษฐกิจของผู้หญิงในสังคมชนบทภายหลังการหย่าร้าง” พบว่า สาเหตุที่ผู้หญิงใช้เป็นข้ออ้างเพื่อหย่าร้างกับสามีมากที่สุดเกี่ยวกับทัศนคติหรือความคิดเห็นไม่ตรงกัน และรองลงมา คือ ความนอกใจ ภาพการณ์หย่าร้างผู้หญิงต้องมีการปรับบทบาททั้งทางด้านสังคม คือ การปรับบทบาทเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างญาติฝ่ายสามีที่ต้องทำห่างเหินไปรวมทั้งต้องรู้จักปรับบทบาทให้เหมาะสมกับสถานภาพแม่หม้าย ส่วนทางด้านเศรษฐกิจผู้หญิงสามารถปรับบทบาทได้ดี แต่การปรับบทบาทด้านการเลี้ยงลูกไม่ดีเท่าที่ควร โดยเฉพาะเวลาที่มีให้ลูกน้อยลงต้องหาเลี้ยงครอบครัวเพียงผู้เดียว ก่อให้เกิดช่องว่างระหว่างความสัมพันธ์ของแม่ลูก

จักรกฤษณ์ พิณญาพวงษ์ (2544, น. (1)) ได้ศึกษาการรับรู้บทบาทหญิงชายและการปฏิบัติตัวเกี่ยวกับอนามัยเจริญพันธุ์ของนักศึกษาชายและหญิง ระดับอุดมศึกษา จังหวัดอุดรธานี ผลการศึกษา พบว่า นักศึกษาชายรับรู้อย่างไร้จะมีแนวโน้มที่จะปฏิบัติตามนั้น เนื่องจากนักศึกษาชายเป็นฝ่ายได้เปรียบและได้รับผลประโยชน์จากพฤติกรรมนั้น ส่วนนักศึกษาหญิงมีการรับรู้ตามกรอบวัฒนธรรมแต่มีแนวโน้มที่จะไม่ปฏิบัติตามนั้น อีกทั้งนักศึกษาชายยังไม่ยอมรับหรือไม่ชอบให้นักศึกษาหญิงมีพฤติกรรมเหมือนตน แสดงให้เห็นถึงการใช้มาตรฐานเชิงซ้อนในการตัดสินพฤติกรรมเดียวกันของผู้ชายและผู้หญิง อันเป็นความไม่เสมอภาคกัน ในส่วนของความสัมพันธ์เชิงอำนาจ เกือบทุกกระบวนการของอนามัยการเจริญพันธุ์ตั้งแต่เริ่มมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างหญิงชาย นักศึกษาหญิงจะมีอำนาจในการต่อรองและอำนาจในการตัดสินใจเป็นรองนักศึกษาชาย โดยนักศึกษาชายจะเป็นผู้คุมอำนาจทั้งหมด ซึ่งเป็นการแบกภาระของนักศึกษาหญิง ยกเว้นกรณีการมีเพศสัมพันธ์แบบฉาบฉวยนักศึกษาหญิงจะมีอำนาจในการต่อรอง และอำนาจในการตัดสินใจที่เท่าเทียม หรืออาจมากกว่านักศึกษาชาย

จุฑานาฏ ผดุงเจริญ (2543, น. (1)) ได้ศึกษาอิทธิพลของรูปแบบการสื่อสารภายในครอบครัวที่มีต่อทัศนคติในการเลือกคู่ครองและการสมรส พบว่า ทัศนคติในการเลือกคู่ครองและการสมรส ที่มีความสัมพันธ์กับรูปแบบการสื่อสารภายในครอบครัว ได้แก่ ทัศนคติใน

การเลือกคู่ครองและการสมรสโดยรวม พบว่า รูปแบบการสื่อสารภายในครอบครัวกลุ่มเปิดเสรี มีความแตกต่างจากกลุ่มปล่อยปละ ส่วนทัศนคติเกี่ยวกับความจำเป็นในการมีคู่ครอง พบว่า รูปแบบการสื่อสารภายในครอบครัวกลุ่มเปิดเสรี มีความแตกต่างจากกลุ่มปกป้อง และกลุ่มปล่อยปละ และทัศนคติเกี่ยวกับการตัดสินใจในการเลือกคู่ครอง พบว่า รูปแบบการสื่อสารภายในครอบครัวกลุ่มปล่อยปละ มีความแตกต่างจากกลุ่มเปิดเสรี กลุ่มประนีประนอม และกลุ่มปกป้อง

จากการวิจัย พบว่า บิดาเป็นผู้นำครอบครัวที่มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่ง ต่อการกำหนดรูปแบบการสื่อสารภายในครอบครัว อันจะเป็นตัวแปรสำคัญต่อทัศนคติในการเลือกคู่ครองและการสมรสของบุตรในอนาคต

ฉัตร วาสิกุล (2548, น. (1)) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างประสบการณ์ในอดีต เจตคติในปัจจุบัน และพฤติกรรมในอนาคต ในการมีเพศสัมพันธ์ก่อนแต่งงาน พบว่า ประสบการณ์ในการมีเพศสัมพันธ์ก่อนแต่งงานนั้น พบว่า ประสบการณ์ในการมีเพศสัมพันธ์ก่อนแต่งงานกับ เจตคติเกี่ยวกับการมีเพศสัมพันธ์ก่อนแต่งงานมีความสัมพันธ์อย่างกัน และไม่พบความแตกต่างของค่าสหสัมพันธ์ในความสัมพันธ์ดังกล่าวระหว่างกลุ่มนักศึกษาชาย และนักศึกษาหญิง

สำหรับความสัมพันธ์ระหว่างเจตคติกับพฤติกรรมในอนาคตนั้น ผลการวิจัยพบว่า เจตคติกับพฤติกรรมการมีเพศสัมพันธ์ก่อนแต่งงานในอนาคตมีความสัมพันธ์กัน และไม่พบความแตกต่างของค่าสหสัมพันธ์ในความสัมพันธ์ดังกล่าวระหว่างกลุ่มนักศึกษาชาย และนักศึกษาหญิง

ฉันทนา วุฒิไกรจารัต (2544, น. (1)) ได้ศึกษาปัจจัยก่อนการสมรส ปัจจัยการเลือกคู่ครองและทัศนคติต่อการสมรสระหว่างแรงงานที่จดทะเบียนสมรส และไม่จดทะเบียนสมรส พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นหญิงซึ่งมีแบบแผนการสมรสแบบไม่จดทะเบียนสมรส ปัจจัยก่อนการสมรส กลุ่มที่ไม่จดทะเบียนสมรสมีอายุแรกสมรสต่ำกว่า และใช้ระยะเวลาคบคั่นกับเพื่อนต่างเพศไม่นาน ขณะที่กลุ่มที่มีแบบแผนการสมรสแบบจดทะเบียนสมรส มีอายุแรกสมรสสูงกว่า และใช้เวลาคบคั่นนานกว่า

ด้านการเลือกคู่ครอง กลุ่มจดทะเบียนสมรสเลือกคู่ครองจากความคล้ายคลึงกันทางทัศนคติ รองลงมา คือ ความคล้ายคลึงกันทางสังคม ส่วนกลุ่มที่ไม่ได้จดทะเบียนสมรสเลือกคู่ครองจากความคล้ายคลึงกันทางกายภาพ ด้านเกณฑ์การเลือกคู่ครอง กลุ่มจดทะเบียนสมรสจะเลือกเกณฑ์ในการมีความรัก ความเข้าใจซึ่งกันและกัน ส่วนกลุ่มที่ไม่ได้จดทะเบียนสมรส ใช้เกณฑ์ความประพฤติดีและนิสัยดี ในการเลือกคู่ครอง เหตุผลในการสมรสเพราะความใกล้ชิด

กลุ่มจดทะเบียนสมรสใช้เหตุผลการที่มีบ้านอยู่ละแวกเดียวกัน ขณะที่กลุ่มไม่ได้จดทะเบียนสมรสใช้เหตุผลจากการทำงานที่เดียวกัน

มินตรา ประเสริฐสังข์ (2547, น. (1)) ได้ศึกษาทัศนะของวัยรุ่นต่อการมีเพศสัมพันธ์ก่อนสมรส กรณีศึกษา : นักเรียนมัธยมศึกษาโรงเรียนบดินทรเดชา สิงห์สิงห์เสนี พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่เป็นหญิง มีอายุ 15 ปี และ 16 ปี กำลังศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย นับถือศาสนาพุทธ พักอาศัยอยู่บ้านของตนเอง อยู่กับพ่อแม่ ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบอบอุ่น มีอิสระตามสมควรในด้านความคิดและการกระทำ นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจ เรื่องการมีเพศสัมพันธ์ก่อนสมรส มากกว่าร้อยละ 90 ทัศนะต่อการมีเพศสัมพันธ์ก่อนสมรส ได้แก่ การมีเพศสัมพันธ์ก่อนสมรสทำให้เกิดโรคติดต่อทางเพศได้ง่าย ทำให้เกิดปัญหาสังคม ทำให้มีโอกาสตั้งครรภ์โดยไม่ตั้งใจ ถือว่าเสียความบริสุทธิ์ สถาบันบ้นเทียมคำคีนมีส่วนทำให้เกิดการมีเพศสัมพันธ์ก่อนสมรส ความราบรื่นในชีวิตคู่เป็นสิ่งสำคัญกว่าพรหมจรรย์ การมีเพศสัมพันธ์ก่อนสมรสเกิดขึ้นในวัยรุ่นมากกว่าในวัยอื่น ทำให้ฝ่ายหญิงถูกมองว่าไม่ดี พรหมจรรย์เป็นสิ่งที่สำคัญต่อการแต่งงาน

เมื่อเปรียบเทียบทัศนะของวัยรุ่นต่อการมีเพศสัมพันธ์ก่อนสมรส ระหว่างนักเรียนชายกับหญิง พบว่า ทัศนะของวัยรุ่นต่อการมีเพศสัมพันธ์ก่อนสมรสระหว่างนักเรียนหญิงกับนักเรียนชายมีความแตกต่างกัน

นิมิตร มั่งมีทรัพย์ (2542, น. (1)) ได้ศึกษา"ความสัมพันธ์ระหว่างเพศและเพศสัมพันธ์ก่อนแต่งงานของวัยรุ่น" พบว่า เพศสัมพันธ์ก่อนแต่งงานในวัยรุ่นเป็นการกระทำที่สัมพันธ์เชื่อมโยงกับการเกิดขึ้นของปัญหาทางเพศของชายและหญิงที่ก่อให้เกิดการไม่ยอมรับของสังคมไทย โดยเฉพาะผู้หญิงแต่ปรากฏว่ามีผู้หญิงวัยรุ่นจำนวนมาก มีความสัมพันธ์ฉันท์คู่รักกับเพื่อนชายและตัดสินใจยินยอมมีเพศสัมพันธ์ก่อนแต่งงาน แม้จะรับรู้ก่อนแล้วว่าอาจจะเสี่ยงต่อการตั้งครรภ์ และการไม่ยอมรับจากสังคม

ปัจจัยด้านค่านิยมและบรรทัดฐานสังคมที่ดำรงความไม่เสมอภาคในความสัมพันธ์ชายหญิง การเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยที่ทำให้วัยรุ่นชายหญิงดำรงชีวิตอย่างมีอิสระมากขึ้นเป็นเงื่อนไขนำไปสู่การสร้างความสัมพันธ์กับเพศตรงข้าม โดยเฉพาะบรรทัดฐานที่สังคมกำหนดผู้หญิงมีความสัมพันธ์ด้วยความรักความจริงใจ และการขัดเกลาทางสังคมที่ทำให้ผู้ชายมีอิสระในเรื่องเพศส่งผลให้วัยรุ่นชายและหญิงขาดความรู้ความเข้าใจ โดยสมบูรณ์เกี่ยวกับเรื่องเพศและความสัมพันธ์ระหว่างเพศยังทำให้วัยรุ่นผู้หญิงมีโอกาสเสี่ยงต่อการมีเพศสัมพันธ์กับคู่รักก่อนแต่งงานด้วยความรัก ความรู้เท่าไม่ถึงการณ์และนำไปสู่การเอาตัวเขาเปรียบทางเพศโดยไม่

รับผิดชอบ กระบวนการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างเพศ ที่นำไปสู่การมีเพศสัมพันธ์ก่อนแต่งงาน ล้วนเป็นผลมาจากสภาพความกดดันหลายปัจจัยทั้งด้านความคิด ความรู้สึกทางเพศ เศรษฐกิจ สังคม การศึกษา ประสบการณ์ส่วนตัวที่หล่อหลอมขัดเกลา และกดดันให้เกิดการเลือกคู่สัมพันธ์ การติดต่อสัมพันธ์ และการสร้างสัมพันธ์กับเพศตรงข้าม โดยเฉพาะบรรทัดฐานทางเพศที่กำหนดเงื่อนไขของความสัมพันธ์ระหว่างชายหญิง ทำให้ผู้หญิงมักตกเป็นฝ่ายต้องตัดสินใจเลือกที่จะยินยอม หรือไม่ยินยอม มีเพศสัมพันธ์ก่อนแต่งงานกับคู่รักเพื่อดำรงรักษาความสัมพันธ์เอาไว้ และประการสำคัญคือการตัดสินใจเลือกทางหนึ่งทางใด เป็นเรื่องเฉพาะตัวของผู้หญิงเพียงคนเดียว รวมทั้งการที่สังคมกำหนดบทบาทเพศให้กับผู้ชายเป็นผู้เริ่มต้นลงมือกระทำทางเพศ ทำให้การมีเพศสัมพันธ์ก่อนแต่งงานเกิดขึ้นโดยไม่ได้คาดหมาย อันส่งผลให้เกิดการเอาใจเอาเปรียบ และความไม่รับผิดชอบทางเพศ

ลลนา กาศวิบูลย์ (2544, น. (1)) ได้ศึกษาการเมืองของการให้ความหมาย : นัยของ “ผู้หญิงไม่ดี” พบว่า การให้ความหมายเรื่องผู้หญิงที่ดีต้องรักษาพรหมจรรย์ไว้จนกว่าจะแต่งงาน รักษนวล สงวนตัว เป็นแม่ศรีเรือนมีความเข้มงวดกว่าชาวบ้านทั่วไป ในช่วงรัชกาลที่ 4-6 พรหมจรรย์ การรักษนวลสงวนตัว และความเป็นแม่ศรีเรือนที่ผู้หญิงต้องทำงานเฉพาะงานบ้านถูกเชิดชูขึ้นมาเป็นอุดมการณ์แห่งชาติที่ผู้หญิงต้องปฏิบัติผ่านระบบการศึกษาแบบใหม่

วิวรรณ วีระอรรถเศรษฐ์ (2550, น. (1)) ได้ศึกษาการหย่าของสตรีและผลจากการหย่า : ศึกษาเฉพาะคดีหย่าของศาลจังหวัดอุดรธานีแผนกคดีเยาวชนและครอบครัว พบว่า ภูมิหลังของสตรีหย่าร้างในด้านอายุ สตรีหย่าร้างที่มีอายุน้อยที่สุด คือ 20 ปี ส่วนอายุที่มากที่สุด คือ 64 ปี สตรีหย่าร้างส่วนมาก อายุระหว่าง 31-35 ปี

เหตุแห่งการหย่าร้าง พบว่า มีจำนวน 25 สาเหตุ ส่วนมากเกินกว่าครึ่งหนึ่งเกิดจากการที่คู่สมรสลงใจทิ้งร้างไปเกิน 1 ปี รองลงมาได้แก่ ไม่ช่วยเหลืออุปการะเลี้ยงดู คู่สมรสอุปการะเลี้ยงดูหญิงอื่นหรือมีภริยาน้อย และทะเลาะกัน

ผลของการหย่าร้างที่มีต่อสตรีด้านสังคม ภายหลังการหย่าร้าง สตรีหย่าร้างส่วนมากได้รับผลกระทบด้านสังคม โดยถูกขุบขิบนินทา รู้สึกว่าตัวเองมีปมด้อย อายคนอื่น รู้สึกระแวงคนอื่นว่านินทาตนเอง ไม่อยากเข้าสังคม

ด้านสุขภาพอนามัย ภายหลังการหย่า สตรีหย่าร้างส่วนมากได้รับผลกระทบในด้านสุขภาพอนามัย อารมณ์และจิตใจ เกิดความเครียด ปวดศีรษะไมเกรน รู้สึกว่าเหว่ เหงา นอนไม่หลับ น้ำหนักลดลง ทำงานไม่ได้ สตรีหย่าร้างบางคนเคยคิดจะฆ่าตัวตาย และรู้สึกว่าตัวเองเป็นคนไม่ดี

ด้านสถานภาพสมรสของสตรีที่หย่าร้างในปัจจุบัน ส่วนมากสตรีหย่าร้างยังไม่มีคู่สมรสใหม่

วัชรวิ บุญวิทยา (2551, น. (2)) ได้ศึกษากระบวนการตัดสินใจหย่าร้าง และกระบวนการจัดการชีวิตภายหลังการหย่าร้างของผู้หญิง พบว่า กระบวนการตัดสินใจหย่าร้างของผู้หญิงแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน ขั้นตอนแรก คือ ขั้นตอนการเกิดปัญหาความขัดแย้ง ซึ่งส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับการมีผู้หญิงคนอื่นของสามี ผู้หญิงให้ความหมายพฤติกรรมการมีผู้หญิงคนอื่นของสามีว่าเป็น การนอกใจและไม่ซื่อสัตย์ จึงยื่นเงื่อนไขให้สามีเลิกคบหาผู้หญิงคนอื่น ซึ่งเป็นกระบวนการต่อรองของผู้หญิงและสามี เพื่อให้สามารถใช้ชีวิตคู่อยู่ร่วมกันต่อไปได้ แต่สามีก็ยังคงพัฒนาความสัมพันธ์ฉันคู่สาวกับผู้หญิงคนอื่นอย่างจริงจังมากขึ้น จึงนำไปสู่ขั้นตอนที่สอง คือ ขั้นตอนการแยกกันอยู่ ในขั้นตอนนี้สามีพัฒนาความสัมพันธ์ฉันคู่สาวกับผู้หญิงคนอื่นอย่างจริงจัง และเปิดเผยต่อสาธารณะมากขึ้น ผู้หญิงให้ความหมายพฤติกรรมของสามีว่าเป็นการไม่ให้เกิดเกียรติและดูหมิ่นศักดิ์ศรี ซึ่งผู้หญิงยอมรับไม่ได้ จึงนำไปสู่ขั้นตอนที่สาม คือ ขั้นตอนหย่าร้าง เป็นขั้นตอนที่ผู้หญิงจำเป็นต้องมีคำอธิบายต่อผู้ชมทางสังคมและบุคคลนัยสำคัญโดยใช้ “การอธิบายความสมเหตุสมผล” และ “การแก้ตัว” ในการอธิบายการตัดสินใจหย่าร้างของพวกเธอ

ภายหลังการหย่าร้างของผู้หญิง ต้องมีระยะเวลาของการจัดการชีวิตเพื่อเปลี่ยนผ่านจากการดำเนินชีวิตในรูปแบบเดิมไปสู่การดำเนินชีวิตรูปแบบใหม่ ซึ่งพบว่ามีสองขั้นตอน ขั้นตอนแรก คือ ขั้นตอนการเปลี่ยนผ่าน เป็นขั้นตอนที่ผู้หญิงมองตัวเองในแง่ลบ รู้สึกประสพกับความล้มเหลวที่ไม่สามารถรักษาครอบครัวเอาไว้ได้ การปฏิสังสรรค์กับบุคคลอื่นในสังคมทำให้ผู้หญิงเปลี่ยน “ภาพความคิดเกี่ยวกับตนเอง” เป็นไปในเชิงบวกมากขึ้น ส่งผลต่อการกระทำของผู้หญิงในเชิงบวกเช่นกัน กลายเป็นผู้หญิงทำงานที่ประสบความสำเร็จ และเป็นแม่ที่เลี้ยงลูกคนเดียวได้ตามลำพัง เป็นการค้นพบตัวเองและสร้างเอกลักษณ์ให้กับตัวเองขึ้นมาใหม่ของผู้หญิง ซึ่งทำให้ชีวิตของพวกเธอกลับคืนสู่สภาพปกติ ซึ่งเป็นขั้นตอนที่สอง

ศิริพิชญ์ กฤษณะเศรษฐี (2546, น. (1)) ได้ศึกษาค่านิยมของวัยรุ่นไทยเกี่ยวกับความรัก คู่ครอง และการแต่งงาน พบว่า ในเรื่องค่านิยมด้านความรัก วัยรุ่นเห็นด้วยกับข้อความที่ว่า คนรักอาจมาจากการเป็นเพื่อนที่ดีต่อกันมาก่อนเป็นอันดับแรก แต่ไม่เห็นด้วยเป็นอันดับแรกคือ การมีเพศสัมพันธ์กับคนรักแสดงถึงความรักแท้ ส่วนในเรื่องคู่ครอง เห็นด้วยกับข้อความที่ว่า การเลือกคู่ครองควรมาจากความรัก ความเข้าใจเป็นอันดับแรก แต่ไม่เห็นด้วยเป็นอันดับแรก คือ การมีเพศสัมพันธ์ที่ไปด้วยกันได้เป็นสิ่งที่สำคัญกว่าการใช้เวลาคบหาก่อนแต่งงาน และในด้านการแต่งงาน เห็นด้วยกับข้อความที่ว่า การแต่งงานที่ดีควรมาจาก ความรัก ความ

เข้าใจ และการยินยอมทั้งสองฝ่าย เป็นอันดับแรก แต่ที่ไม่เห็นด้วยเป็นอันดับแรก คือ การอยู่ก่อนแต่งเป็นสิ่งที่ทันสมัยของวัยรุ่นปัจจุบัน

ผลการวิเคราะห์ปฏิสัมพันธ์ระหว่างเพศและช่วงวัย ในค่านิยมเกี่ยวกับความรัก คู่ครอง และการแต่งงาน พบว่า เฉพาะค่านิยมในเรื่องคู่ครองที่มีปฏิสัมพันธ์ คือ ในช่วงวัยรุ่นตอนต้น วัยรุ่นหญิงมีค่านิยมสูงกว่าวัยรุ่นชาย และปริมาณความแตกต่างดังกล่าว เพิ่มขึ้นในช่วงวัยรุ่นตอนกลาง

ศิริสุข ยืนหาญ (2534, น. (1)) ได้ศึกษาแบบแผนการเลือกคู่ครองของประชากรในกรุงเทพมหานคร พบว่า กลุ่มเป้าหมายมีการเลือกคู่ครองที่มีความคล้ายคลึงกับตนเองมากที่สุด รองลงมาคือ การเลือกคู่ครองที่เป็นแบบชดเชยสิ่งที่ขาดไปให้สมบูรณ์ สำหรับแบบที่มีอิทธิพลน้อยต่อการเลือกคู่ครอง คือ ความใกล้ชิด และแบบภาพพจน์ของบิดา มารดา ส่วนแบบการเลือกคู่ครองในอุดมคติไม่มีอิทธิพลต่อการเลือกเลย

สุรพล ปธานวนิช (2534, น. (1)) ได้ศึกษาเกณฑ์การเลือกคู่ครองที่มีผลต่อความมั่นคงของสถาบันครอบครัว ซึ่งกลุ่มตัวอย่างเป็นประชาชนทั่วไป พบว่า เกณฑ์ที่กลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญมาก ได้แก่ การมีความรักต่อกัน ความซื่อสัตย์ในเรื่องเพศ และการมีความซื่อสัตย์ ความก้าวหน้า เกณฑ์ที่มีความสำคัญระดับปานกลาง ได้แก่ การเข้ากันได้กับครอบครัว ท่าทีการวางตัว และระดับการศึกษา และเกณฑ์ที่มีความสำคัญน้อย ได้แก่ ฐานะทางสังคม ฐานะทางเศรษฐกิจ รูปร่างหน้าตา และต้องมีเชื้อชาติไทย (เชื้อชาติเดียวกัน)

เมื่อจำแนกความแตกต่างของเพศชายและเพศหญิง พบว่า การให้น้ำหนักเกณฑ์ต่าง ๆ นั้น บางเกณฑ์ไม่แตกต่างกัน เช่น การมีความรักต่อกัน ความซื่อสัตย์ต่อกันในเรื่องเพศ การเข้ากันได้กับครอบครัว และท่าทีการวางตัว ส่วนเกณฑ์ที่เพศชายให้น้ำหนักมากกว่าเพศหญิงคือ รูปร่างหน้าตา เกณฑ์ที่เพศหญิงให้น้ำหนักมากกว่าเพศชาย คือ การมีความซื่อสัตย์ ความก้าวหน้า ระดับการศึกษา ฐานะทางสังคม ฐานะทางเศรษฐกิจ และต้องมีเชื้อชาติเดียวกัน

เมื่อจำแนกความแตกต่างของอาชีพ ได้แก่ ลูกจ้างเอกชน ลูกจ้างรัฐ และอาชีพอิสระ พบว่า ทุกอาชีพให้น้ำหนักกับเกณฑ์ต่างๆ ใกล้เคียงกันเกือบทั้งหมด ยกเว้นความซื่อสัตย์ ความก้าวหน้า ที่กลุ่มลูกจ้างเอกชน ให้น้ำหนักสูงกว่าทุกกลุ่ม ซึ่งเกณฑ์นี้เมื่อจำแนกตามระดับรายได้ พบว่า กลุ่มรายได้ต่ำสุดให้น้ำหนักกับเกณฑ์นี้สูงสุดเช่นกัน

โสพิน หมูแก้ว (2544, น. (1)) ได้ศึกษา “อยู่ก่อนแต่ง” : การอยู่ร่วมกันโดยไม่แต่งงานของนักศึกษามหาวิทยาลัย พบว่า การให้ความหมายแก่การใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันแตกต่างกันระหว่างนักศึกษาชาย และนักศึกษาหญิง โดยที่นักศึกษาชายให้ความหมายเป็น 3 ลักษณะ

คือ “เซ็กซ์” “ประหยัดและสะดวกสบาย” และ “รักจริง” ส่วนนักศึกษาหญิงให้ความหมายแบบเดียวกัน คือ “รักจริง(แต่ไม่หวังแต่ง)” ซึ่งความหมายเหล่านี้ไม่ค่อยมีนัยยะที่เชื่อมโยงกับเรื่องการแต่งงาน และการมีครอบครัวเหมือนที่ปรากฏในสังคมอเมริกันที่ถือเป็นการทดลองอยู่ด้วยกันก่อนแต่งงาน หรือมีครอบครัวโดยไม่ต้องแต่งงานเหมือนในสังคมยุโรปบางสังคม

กระบวนการมาใช้ชีวิตคู่อยู่ร่วมกันแบ่งเป็น 3 ขั้นตอน คือ ขั้นที่หนึ่ง ขั้นเป็นแฟน แต่ไม่ได้อยู่ด้วยกัน การมีเพศสัมพันธ์ระหว่างกันเป็นเงื่อนไขสำคัญที่นำไปสู่ขั้นตอนที่สอง คือ ขั้นการอยู่ร่วมกันเป็นครั้งคราว โดยที่ต่างฝ่ายต่างมีห้องพักของตัวเองแต่จะมาค้างด้วยกันในบางครั้ง ขั้นที่สาม คือ ขั้นการอยู่ร่วมกันอย่างถาวร ซึ่งการที่พวกเขาจะสามารถอ้าง “วิถีชีวิต” แบบนี้ต่อไปได้ต้องมีวิธีการจัดการหรืออธิบายความสมเหตุสมผลในการกระทำต่อผู้ชมทางสังคมที่มีปฏิกริยาในทางลบที่เป็นลบโดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อบุคคล

กรอบแนวคิดในการวิจัย

